Håb til Håb

Landskabet: Kattegatkysten og As Hoved

Indhold

Introduktion og læsevejledning 4
Karakteristiske områder 4
Metode 5
Fase 1: Kortlægning og registrering 5
Fase 2: Vurdering 5
Fase 3: Strategi 6
Fase 4: Implementering 6
Karakterområde 12 og 13: Kattegatkysten og As Hoved 8
Fase 1: registrering 8
Landskabets nøglekarakter 8
Beliggenhed og afgrænsning 10
Naturgeografisk analyse 10
Kulturgeografisk analyse 13
Bevoksningsstruktur 13
Dyrkningsmønster 13
Bebyggelsesmønster 13
Kulturhistoriske mønstre og anlæg 14
Tekniske anlæg 18
Landskabskarakterens oprindelse 18
Rumlig-visuel analyse 19
Kystforlandet 20
Nøglefunktioner 20
Udviklingstendenser 20
Hjarnø 21
Historie 21
Landskab og natur 24
Adgangsforhold og bebyggelse 24
Strandengene 25
Fase 2: Vurdering 28
Karakterstyrke (K) 28
Karakterstyrke (K) 29
Særligt karakteristiske områder – 29
Karakteristiske områder – 29
Kontrasterende områder – 30
Visuelle oplevelsesmuligheder (V) 32
Visuelle oplevelsesområder (V) 33
Området er i sin helhed særdeles oplevelsesrigt 33

Tilstand (T) 37

Tilstand (T) 38

T1: God 38
T2: God 38
T3: God 38
T4: God 38
T5 God 38
T6: Middel 38
T7: Dårlig 38
T8: Dårlig 39

Sårbarhed(S) 40

Sårbarhed (S) 41

Generel sårbarhedsvurdering 41
S1: Lavbundsområdet i tunneldalen 41
S2: Høj ager på Vestlig side af tunneldal 41
S3: Høj ager ved Jensgaard 41
S4: As Hoved og Palsgaard 41
S5: Nordlig kystlandskab 42
S6: Sydlig kystlandskab 42

Litteraturliste: 42

Bilag: 43

Bilag 1: Landskabskarakterområder 43
Bilag 2: Sedimenttransport 44
Bilag 3: Kystbeskyttelse og Diger 45

Billede 1 Landskabet ved As Ore, landskabet i bunden af Tunneldalen mod Nord

Introduktion og læsevejledning

Med udgangspunkt i principperne i landskabskaraktermetoden - Vejledning om landskabet i kommuneplanlægningen MST 2007, er der lavet en analyse af landskabet inden for udpegningsgrundlaget for "C2CCC projekt C8 Håb til Håb". Analysen har til formål at skabe overblik over de landskabelige sammenhænge inden for kommunen med henblik på at give en overordnet fladedækkende landskabsscreening/landskabskarakteranalyse, hvori de karakteristiske landskabstræk, landskabsværdier og landskabsidentiteten kortlægges. Den kulturhistoriske analyse er udført i samarbejde med C2CCC delprojektet C24.

Hedensted Kommune er inddelt i en række landskabskarakterområder (Se bilag 1). Inddelingen tager udgangspunkt i de regionplansmæssiges bindinger og i landskabsinddelingen fra fredningsplanen. Herudover foretages en analyse af naturgrundlaget i form af geomorfologisk dannelsesform, jordbund og terræn. Med udgangspunkt i disse regioner er foretaget en analyse af samspillet mellem naturgrundlaget og den kulturbetingede arealanvendelse af landskabsområderne, der tager udgangspunkt i den geografiske afgrænsning af "C2CCC C8 Håb til Håb-projektet". Landskabsområderne afgrænser således områder, hvor naturgrundlaget og dets samspil med arealanvendelsen fra oldtiden til og med i dag har skabt sammenhængende og tilnærmelsesvist ens landskabelige strukturer. For de to områder er der en beskrivelse af områdets landskabelige karakteristika og særlige værdier. Derudover er der udarbejdet en tillempet udgave af en landskabskarakteristik for Hjarnø. Hjarnø vil blive behandlet i fase 1, kortlægning og registrering.

Karakteristiske områder
Med Landskabskaraktermetoden inddeles landskabet i karakteristiske områder. Inden for hvert område udpeges de steder, der er mest karakteristiske og oplevelsesrige - samt de steder, hvor der er behov for forbedringer. Områderne kaldes landskabskarakterområder.

Landskabskarakteren er det særlige udtryk, som bliver skabt i samspillet mellem naturgrundlaget, arealanvendelsen og de rumlige visuelle forhold. Det er landskabskarakteren, der får området til at skille sig ud fra naboområderne.

Landskabskaraktermetoden består af fire forskellige faser:

1. Kortlægning og registrering
2. Vurdering
3. Strategi
4. Implementering f.eks. i kommuneplanen eller ved enkeltsagsbehandling

Denne analyse er kun til og med Fase 2. De øvrige faser er en del af det videre arbejde i C2CCC.

De to er faser opbygget som følgende:

Metode

Fase 1: Kortlægning og registrering

Landskabet opdeles i landskabskarakterområder og kortlægges og registreres med fokus på tre kvalitetskriterier:

- Naturgrundlaget (landskabets geologiske dannelse, terræn, jordtype mm.)
- Kulturgrundlaget (byggeri, skov, landbrug mm.). Dvs. de menneskeskabte strukturer i form af bebyggelse og markstrukturer mv., som er opstået på baggrund af og i samspil med naturgrundlaget. Den såkaldte tidsdybde i landskabet vil ofte referere til landboreformen med udskiftningstiden i perioden ca. 1780-1810, men enkeltvis fremhæves der også kultur- og naturarvselementer hvis tidsdybde er betragtelig ældre.
- Den rumlige og visuelle fremtoning

Det danske landskab, inklusiv Hedensted Kommune, er et kulturlandskab, som bærer præg af menneskernes indflydelse over mange tusinde år. I sær siden begyndelsen af den såkaldte Bondestenalder eller Neolitikum har skovrydning, kvæghold og agerbrug bragt betydelige transformationer af landskabet. Langt overvejende er der i kommunens åbne bølgede landskaber fortsat tydeligt præg af de bebyggelsesstrukturer, der opstod med udskiftningen i form af landsbyer, udflytter gårde, husmandssteder og jord- og stendiger, der viser de oprindelige lodinddelinger af markerne.

Fase 2: Vurdering

De enkelte delområder beskrives og vurderes ud fra en række parametre:

- Det koblede natur- og kulturlandskabets styrke
  Hvor tydeligt fremstår de karaktergivende landskabstræk? Området underinddeles i delområder, der angiver, om karakterstyrken er vurderet som værende særligt karakteristisk, karakteristisk, karaktersvag eller kontrasterende. Karakterstyrken vurderes på baggrund af nøglekarakterens tydelighed, oprindelsen og samspillet mellem natur- og kulturgrundlag
- Særlige visuelle oplevelsesmuligheder
  Er der f.eks. markante udsigter, en særlig arkitektur, kulturhistoriske mønstre eller historiske aftryk?
- Tilstand
  Hvor intakt og uforstyrret er landskabet? Det vurderes, om landskabskarakteren er i god, middel eller dårlig tilstand. Tilstanden vurderes på baggrund af intakthed af landskabskarakteren, vedligehold og uforstyrrethed
- Sårbarhed
  Hvor påvirkeligt er landskabet over for ændringer?

Fase 3: Strategi

På baggrund resultaterne af fase 1 og 2 inddeles landskabskarakterområderne i en række mindre delområder med strategiske mål. Til hvert delområde er der anbefalinger til, hvordan man kan inddrage de landskabelige interesser i planlægningen og forvaltningen af det åbne land.

- De strategiske mål er et udtryk for, hvilken udvikling der vil være bedst for landskabet. Udgangspunktet er, at særligt karakteristiske landskaber skal beskyttes og vedligeholdes, mens karaktersvage landskaber kan ændres

Fase 4: Implementering

Når den politiske behandling og afvejning med andre interessenter er gennemført, indarbejdes de landskabelige hensyn i kommuneplanlægningen og i vilkårene for den konkrete anvendelse af arealet. De strategiske mål og anbefalinger for de mindre delområder vil ligeledes være et vigtigt redskab i forbindelse med sagsbehandling i det åbne land, f.eks. landzonetilladelser.

- Det er vigtigt at få formidlet, hvilke landskabskarakterer og vigtige landskabstræk, der har betydning for borgerne i et givet område og dets fremtid

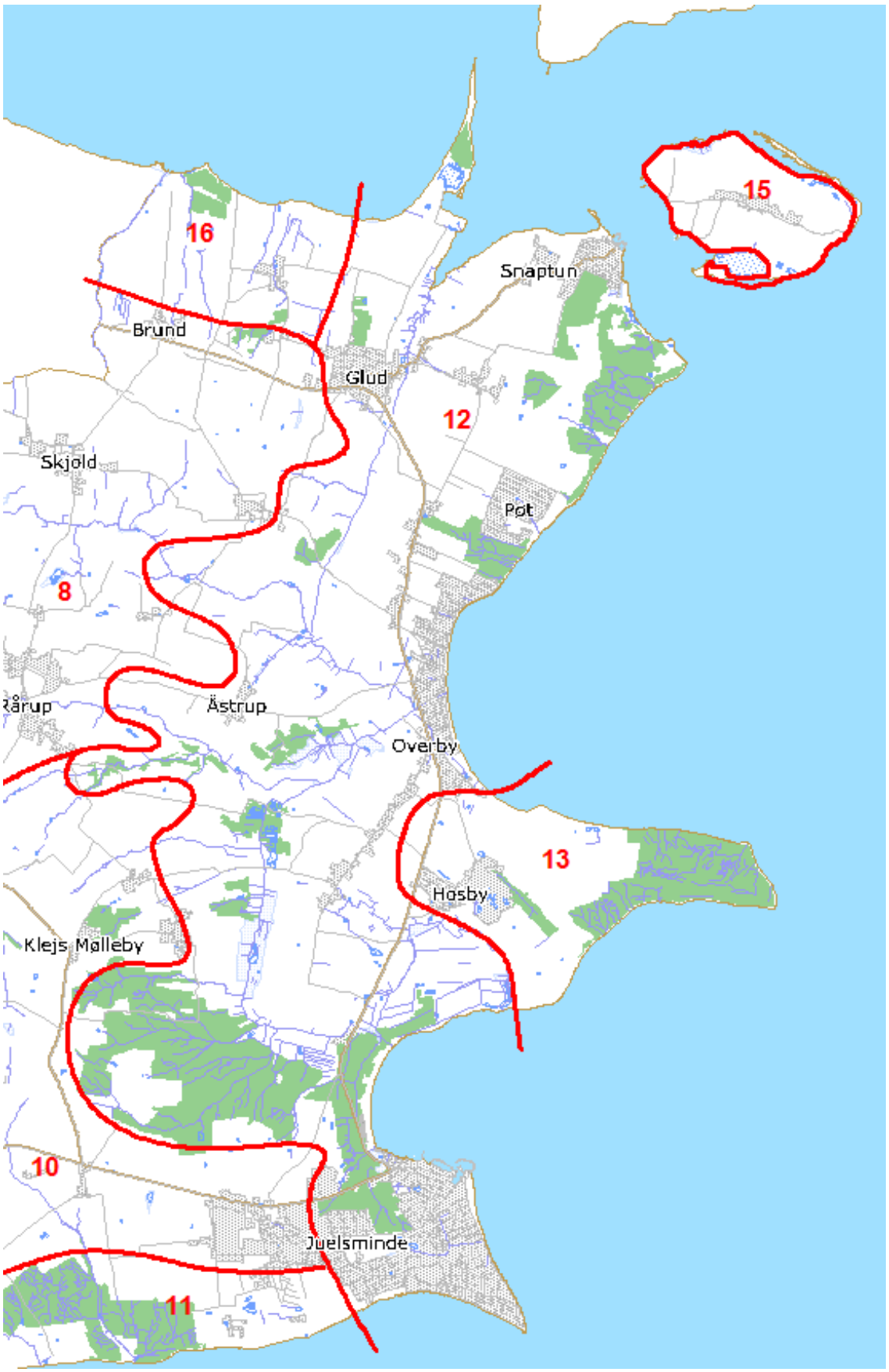

Kort 1:Landskabskarakterområde: 12 Kattegatkysten, 13 As Hoved og 15 Hjarnø.

Karakterområde 12 og 13: Kattegatkysten og As Hoved

Fase 1: registrering

Landskabets nøglekarakter

Landskabskarakterområde Kattegat kysten er karakteriseret ved en istidstunneldal, der strækker sig gennem hele området fra Glud i nord til As Ore i syd. Området er bølget morænelandskab præget af kyster med strand og strandenge samt aktive og fossile klinter. I området findes også større skovområder såsom Lottrup skov nordvest for Juelsminde samt Nederskov Syd for Snaptun, en del af herregårdsområdet ved Jensgaard. Området er en mosaik af skove, ikke dyrkede lavbundsarealer samt intensivt landbrugsdrift.

Landskabskarakterområdet As Hoved er et kystnært bølget morænelandskab med dyrkede marker opdelt af stendiger og levende hegn i middelstore landskabsrum. Området indeholder stort kystnært skovområde med klint som følge af kysterosion. As Hoved er præget af herregårdslandskab, fordi området har været ejet af Palsgaard siden 1300-tallet med stendiger, alléer, store dyrkede marker og skovdrift.

I område 12 og 13 findes en række byer. Juelsminde er størst og er en nyere by, der først begyndte at vokse efter anlæggelsen af jernbanen fra Horsens i 1880'erne. Byen tiltrækker en del turister i sommermånederne fra sommerhusområderne i nærheden. Snaptun, Glud, Åstrup og Hosby er mindre byer i området. Især Glud og Hosby har stærke historiske forbindelser til henholdsvis Jensgaard og Palsgaard, fordi en stor del af bønderne der arbejdede hos herremændene var bosat her. Der er i Glud og Juelsminde aktive borgerforeninger, der arbejder for et attraktivt nærmiljø og udvikling af byer og områder.
Juelsminde, Pøt og Overby er sommerhusområder. Derudover findes i området en række mindre landsbyer.

Kysten er præget af strandenge samt skrænter med en smal strandbred og i mindre grad overdrev. Landskabet er præget af blandet skov, i høj grad løvtræ. Ved As Ore er det plantede fattigbundsskove på gamle marine sandaflejringer. I tunneldalen er moser og enge udbredte.

Komplekst skovpræget morænelers kystlandskab sammen med dyrkede marker skaber med det bølgede terræn et komplekst landskab med mange mindre landskabsrum. Landskabet er meget levende og foranderligt, når landskabet passeres.

Området er i sin helhed oplevelsesrigt med den store variation mellem skove, varieret terræn, udsigtspunkter, strande samt herregårdslandskaber.

Billede 2 Tunneldalen med den flade lavtliggende bund og stigende terræn på begge sider. Der er træer/skov på begge sider af tunneldalen. I de laveste partier er der enge med græsning lidt højere liggende jorde opdyrkes.

Billede 3 Billede ved Kirkholm med kirken som et markant element i landskabet.

Billede 4 Glud Håb ud mod Horsens Fjord, bølget terræn med spredt bevoksning.

Billede 5 Intensivt dyrkede marker med spredte bebyggelser, levende hegn samt to vindmøller som markante elementer i landskabet.

Billede 6 Luftfoto af Palsgaard med de store dyrkede arealer, alléer og den moderne produktions-virksomhed.

Beliggenhed og afgrænsning

Landskabskarakterområderne Kattegatkysten og As Hoved ligger i den østlige del af Hedensted Kommune. Området strækker sig fra Glud Håb ved Horsens Fjord til Juelsminde beliggende i udmundingen af Vejle Fjord.

Mod øst afgrænses landskabskarakterområderne af kystlinjen. As Hoved er beliggende som et hoved i den allerøstligste del af kommunen. Mod vest landskabskarakterområde 16: Horsens Fjord Kysten, landskabskarakterområde 8: moræne område Bjerre sletten, landskabskarakterområde 10 kuperet moræne Vrigsted sletten samt landskabskarakterområde 11 mod syd: kystklint Vejlefjord Kysten (Bilag 1).

Naturgeografisk analyse

Geologi:
Kattegatkysten –
Bogstavkode, jf. kort med naturgeografiske regioner:
efg (tunneldal, moræneler, kompleksitet mht. terræn)
Åben kyst mod Kattegat samt Fjord i nord mod Horsens Fjord

As Hoved-
afc (moræne, moræneler, ret stejl/faldende flade/plateau)
Åben kyst/klint mod Kattegat

Kort 2 Landskabsdannelses kort med tunneldal.

Landskabet er præget af sidste istid, hvor isen har formet landskabet, ligesom de større bosættelser som går mere end 800 år tilbage har haft stor indflydelse på landskabet. I området er markante tunneldale og bølget morænelandskab.
Fra Glud til As Ore nord for Juelsminde er der en næsten retlinjet tunneldal. Tunneldalen er sat i forbindelse med to tunneldale henholdsvis nord for Horsens Fjord, samt syd for Vejle Fjord. Alle løbende i nordøst/sydvestlig retning, kun afbrudt af Horsens og Vejle Fjord. Samlet set har tunneldalen en udbredelse på ca. 100 km fra nord til syd. Øvrige tunneldale i området adskiller sig fra disse tre ved at have en øst/vestlig udbredelse.
Foruden tunneldalen i området Håb til Håb er landskabet et karakteristisk morænebakke landskab.

Kort 3 Høje målebladskort

Terræn
Kattegatkysten: Tunneldalen strækker sig fra Glud i Nord med stejle skrænter mod syd. Skrænterne flader ud ved Hedehuse. Tunneldalen løber lidt mod syd/øst, hvor bunden af tunneldalen bliver bredere og med tiltagende stejlhed langs siderne. Dalen har udløb i As Ore. Oplandet omkring tunneldalen er præget af stejle skrænter og plateauer.
As Hoved: Halvø med skrænter mod kysten og jævnt stigende mod plateau i ca. 25 m over daglig vande.

Jordbund
Kattegatkysten: Jordbunden er primært moræneler fra Glud Håb til Juelsminde. Dog er der fra Juelsminde og nord på til Hosby er marint aflejret smeltevandsand, post glacial saltvandsand samt post glacial ferskvandssand. I tunneldalen samt sidetilløb er der post glacial Gytje.
As Hoved: Jordbunden er udbredt moræneler med et mindre område syd for Overby, hvor jordbunden er smeltevandssand.
De lerede jorder har på den ene side givet området et ry for at være godt landbrugsland, (*"Fra gammel Tid har Bjerre Herred haft Ord for at være en af Østjyllands frugtbareste Egne" s. 11 i F. Holm).*
På den anden har de meget lerede jorder været hård kost for bøndernes redskaber, især i starten af 1800-tallet, hvor mange bønder i området stadig var hoveribønder, og ganske fattige. Træredskaber, såsom harver og plove, i dårlig kvalitet virkede kun dårligt på de lerede jorder, og gik ofte i stykker. Ligeså kunne ældre træhjulplove kun langsomt komme frem gennem jorden. Frands Holm skriver, at for plovkarlen lød de knirkende hjul på ploven, som om de sagde "A ka it Mier, A ka it mier", når de drejede rundt.

Kompleksitet
Kattegat Kysten: Der er en markant kompleksitet i området. Området indeholder mange kontrasterende elementer. Områder er meget foranderligt, hvor du er og ændrer sig grundet terræn, sommerhusområder, færgehavn, mange mindre landskabsrum, kysten og bevoksninger.
As Hoved: Kompleksiteten i området er ikke markant

Vandelementer
Kattegat Kysten: Fra Nord i tunneldalen løber Glud Bæk, der går over i Kællingegrøften. Kællingegrøften løber sammen med Skjold Å, der kommer fra vest. Rårup Å, der udmunder i Skjold Å, udmunder i Overby ved en sluseport. Skelbæk løber fra Rårup Å og syd over for at løbe sammen med afvandingskanaler fra Håbet og udmunder i sluseport syd for Håbet. Der findes en del sidetilløb til åerne og i tunneldalen udbredt lavbundsområder med kær, enge og moser.
Der er to vandskel i området, et syd for Glud ved Glud vej samt et ved tilløbet fra As-Rårup Skelbæk til Rårup Å lige nord for Nøttrupvej.
As Hoved: På spidsen af halvøen findes en lang række private løb i skoven. Derudover findes enkelte lavbundsområder ved Hosby samt ved den nordlige kyst syd for Overby. Håbet syd for Palsgaard, en gammel inddiget lagunes der bliver holdt tør med kanaler og pumpeanlæg.

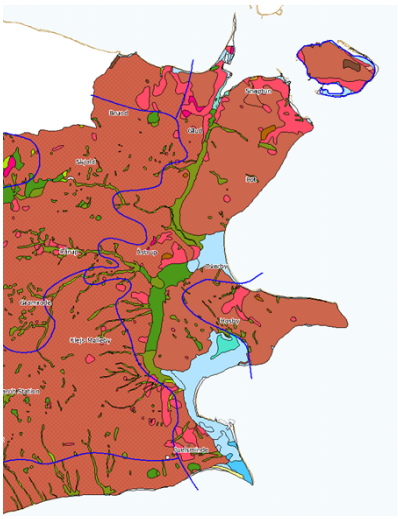
Kort 4 geologi

Kyst
Kysten er dominerende i området. Der er store forskelle i vanddybden. Generelt er vanddybden lav i vigene samt dybere på de udsatte steder. På de udsatte kyster fx Hundshage, hvor Store Batteri er skyllet i havet i løbet af de sidste 50 år, samt omkring Juelsminde er det nedbrydningskyster, hvorimod i vigene opbygges kysten. Området er overordnet moderat vindeksponeret dog med lokale forskelle fx i vigene, hvor vindeksponeringen er mindre.
Kysten er på spisen af As Hoved lerklint på op til 10-15 m. Øvrig kyst er stenstrand, sandstrand med strandenge (Bilag2).

Billede 7 Stranden ved Jensgård, tætbevoksede høje skrænter gør stranden næsten ufremkommelig.

Billede 8 klint ved østlige spids på As Hoved, skrænten er mellem 10 og 15 m høj. Der ses tydelige tegn på, at klinten bliver opslugt af havet med træer, der styrter i havet samt stenstrand.

Natur

Kattegatkysten: Kysten er præget af strandenge og i mindre grad overdrev. Landskabet er præget af blandet skov, i høj grad løvskove dog med undtagelse af As Ore, hvor det er fattigbundsskove på gamle marine sandaflejringer. I tunneldalen er moser og enge udbredte.

As Hoved: Hele halvøen er præget af langvarig godsdrift med store agre, sammenhængende skov og stendiger. Spidsen er med skovdrift som en kombination af løv og nåletræ.

Byer

I områder findes en række byer. Juelsminde er størst og er en nyere by der tiltrækker en del turister i sommermånederne fra sommerhusområderne i nærheden. Snaptun, Glud, Åstrup og Hosby er mindre byer i området. På trods af det kystnære miljø, var der indtil Juelsmindes og Snaptuns ekspansion i anden halvdel 1800-tallet, ganske få fiskere i området. (I 1890 var der 41 personer der levede af fiskeri i Glud Sogn og kun én person i As Sogn). Der er i Glud og Juelsminde aktive borgerforeninger, der arbejder for et attraktivt nærmiljø og udvikling af byer og områder.

Juelsminde, Snaptun, Pøt og Overby er sommerhusområder, derudover findes i området en række mindre landsbyer.

Kulturgeografisk analyse

Bevoksningsstruktur

Området er som helhed bevoksningspræget af store sammenhængende skovområder Nederskov, Lottrup skov samt skoven syd for Pøt Strandby. Skovene er domineret af blandede løvtræer dog med partier af nåletræsplantager indimellem. I de våde og strandnære fattigbundsskove nord for Juelsminde er birk dominerende. De store skovområder Lottrup skov samt Nederskov er præget af partier med gamle egetræer. Skoven Nederskov ved Tønballegård er udpeget som naturmæssigt særligt værdifuld skov, §25 skov. Skovenes tilstedeværelse skyldes især herregårdene Jensgaard, Tønballegård samt Palsgaard, som ejer store dele af Lottrupskov. Skovene i området vidner om samspil mellem natur og kulturgrundlag.
Området har mange sten og jorddiger, mange er beliggende fra kysten og ind samt mod tunneldalen. Derudover findes mange af digerne i og omring skovene.
En del diger adskiller markfelterne fra udskiftningstiden. Mange af digerne er i dag tilgroet med træ- eller buskbeplantning (Bilag 3).
Området er generelt præget af spredt bevoksninger og krakbevoksninger mellem jorde samt enkeltliggende træer og krat.

Dyrkningsmønster

Arealanvendelsen er for området meget terrænpræget. På de flade og tørre højjorde er arealanvendelsen intensiv landbrug, på de våde lavtliggende områder er det enge og moser. Lottrupskov er beliggende på et område med stejle terrænkoter. Øvrige skove er placeret i nærhed til herregårdene Jensgaard, Palsgaard og Tønballegård.

Billede 9 Udsigt over de lavtliggende engarealer ved Skjold Å, med enkelt bebyggelse, læhegn og intensivt dyrkede arealer på de højere liggende jorde.

Bebyggelsesmønster

Landskabskarakteren er som helhed præget af bebyggelse på de højere liggende jorde i mindre byer. Jensgaard, Palsgaard og Tønballegård har sat tydelige præg på landskabet omkring herregårdene, og herremændende har historisk set haft stor betydning for landskabet og kulturen i omkringliggende områder. I dag fremstår området med tydelig præg af herregårdslandskab med stendiger, alléer, store skovarealer og store dyrkede marker. Tilhørende Jensgaard og Palsgaard er nærliggende arbejderboliger. Ved Palsgaard ligger arbejderboligerne i Hosby. Sommerhusområder findes i Pøt Strandby, As Vig, Snaptun samt ved Juelsminde.

Billede 10 Palsgaard Herregård

Kulturhistoriske mønstre og anlæg

Borre Knob

Den lange landtange der i dag kendes som Borre Knob, har gennem tiden været præget af en del landskabsmæssige forandringer, og de nedestående kort viser hvorledes 'knoppen' i 1700- og 1800-tallet, ikke hang sammen med fastlandet, men lå som en lille ø ud for kysten. I løbet af de sidste par århundrede er øen dog blevet landfast med resten af odden, sandsynligvis på grund af sandaflejring.

I 1900-tallet er det især Christian Magnus Christiansen samt hans søn og svigersøn der har præget området på Borre Knob. Christian Christiansen købte i 1907 jord på den inderste del af odden, hvor ejendommen Søborg blev bygget, og i 1912 erhvervede han sig den resterende del af Borre Knob. Herefter igangsatte Christiansen og familien en række initiativer på Borre Knob.

Ved at plante læhegn, som holdt på jorden og næringen i det forblæste område på Borre fik Christiansen gjort området frugtbart og anlagde derpå en stor frugtplantage, som fik stor succes. Den store succes skyldes blandt andet en særlig gødningsbalance, og frugtplantagerne imponerede konsulenter fra haveselskabet, der kom for at inspicere frugttræerne. Christiansen anlagde desuden en kyllingefarm, som i sin storhedstid havde op mod 50.000 kyllinger, og benyttede det tang som skyllede i land på odden. Tangen blev samlet sammen og tørret og derpå solgt til Norge. Tangproduktionen ophørte dog med ålegræs-epidemien i 1930'erne. Den samme epidemi, som har været med til at blotlægge, og dermed true, kystbopladserne i Hjarnøsund, som er nævnt andetsteds.

Ligesom det var tilfældet med *Håbet* på As Hoved, er områder på Borre Knob også forsøgt drænet, og Christiansen igangsatte en dræning af det område der kaldes Lillestrand. En pumpe drevet af vindkraft skulle pumpe vandet fra den ene side af dæmningen og ud i havet. Landvindingen lykkedes i nogen grad, og området kunne en overgang bruges til kreaturgræsning, men siden har vandet igen overtaget området.

På Borre Knob er der i dag rejst mindesten til ære for Christian Magnus Christiansen, hans søn Niels Christensen og svigersønnen Ingemann Christiansen, til minde om deres store betydning for området.

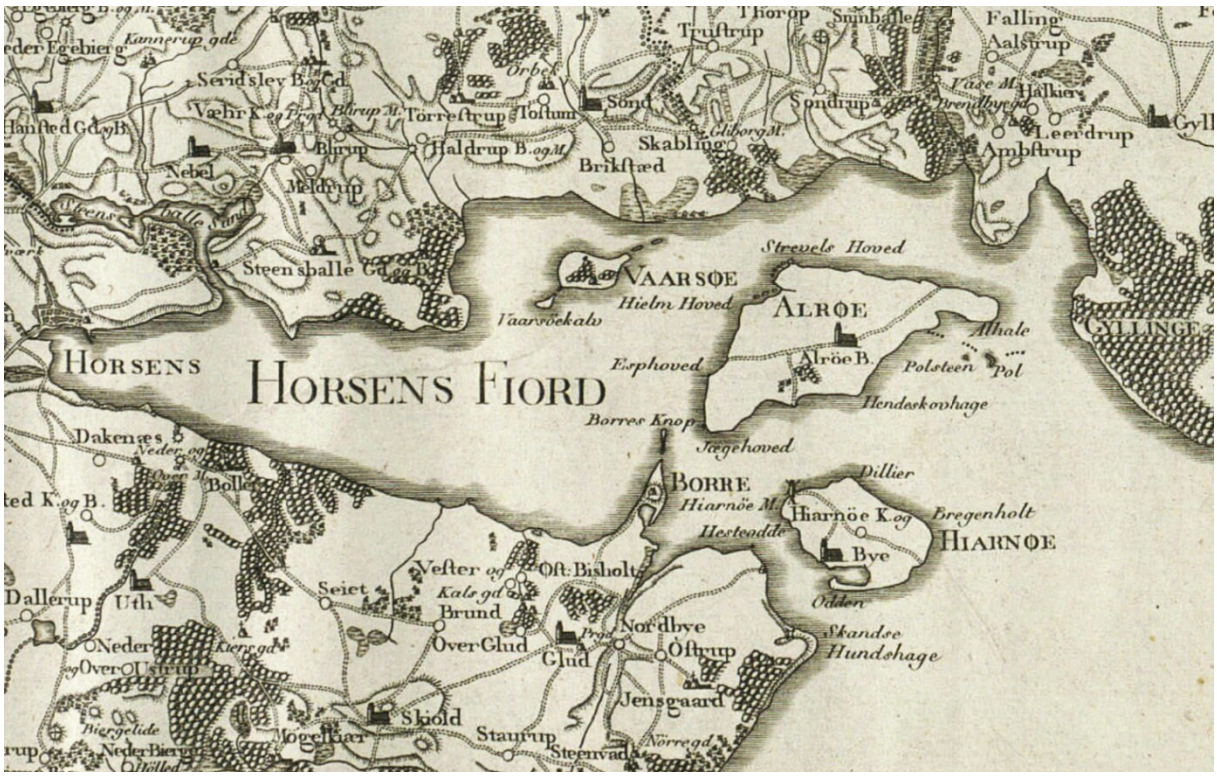

Kort fra 1789, der viser Borres Knop, som en lille holm eller ø ud for Borre.

Videnskabernes selskabs kort fra den sidste halvdel af 1800-tallet, viser også 'Knoppen', som en lille ø ud fra Kysten.

Jensgaard en hovedgård, der nævnes først gang omkring år 1300. Dengang hørte den til under Øm kloster og hed Inæs. Efter reformationen, hvor alt kirkeligt gods overgik til kronen, må det samme være hændt for Jensgaard, men i 1573 var den blevet solgt til Pernille Oxe, som var enke til Otte Rud.
I midten af 1600-tallet overgik gården til den indflydelsesrige Henrik Rantzau, som også ejede Rosenvold ved Vejle Fjords kyst. Han var leder af Jyllands forsvar under Karl Gustav Krigene (1657-58 & 1658-60), hvor Svenskerskansen i Tønballeskov blev bygget. Gården havde fæstebønder, indtil ejerne af Jensgaard, familien Glud, i 1800-tallet ophævede hoveriet og solgte fæsteejendommene til bønderne.

Jensgaard er i dag en velbevaret bindingsværkgård med flere længer, der drives som økologisk planteavl samt skovene, der drives som naturnær skovdrift.

Tønballegård blev bygget i 1880'erne af en af Glud familiens sønner. Gården blev drevet som primært skovbrug. I 1990 blev Tønballegård opkøbt af Naturstyrelsen og drives i dag som naturcenter med naturvejledere ansat.

Palsgaard Herregård beliggende på de højere jorde lidt tilbagetrukket fra det skovklædte As Hoved. Palsgaard er kendt siden 1275. I dag er gården en trelænget gård, men har tidligere været et anseligt firelænget voldsted. I dag ses udtørrede voldgrave som et levn fra tidligere voldsted. Voldgravene blev tømt i 1700-tallet. I dag er Palsgaard en moderne industrivirksomhed, der producerer ingredienser til fødevarebranchen samt storlandbrug. Palsgaard Herregaard har (ligesom Jensgaard) haft stor betydning for lokalområdets kultur og landskab igennem historien. Tidligere har godset haft forskellige herremænd, der havde fæstebønder boende i de omkringliggende landsbyer, som f.eks. Hosby og Overby.

Efter at godset havde været i familien Reedtz besiddelse i mere end 200 år, blev det solgt til den tyske prins Emil von Schönaich-Carolath i 1877, da den daværende administrator ikke kunne styre godset sikkert gennem den lavkonjunktur der ramte den danske økonomi og det danske landbrug i 1870'erne. Prins Emil von Schönaich-Carolath overlod den daglige drift af godset til sin morbror Adolf Wilhelm Rudolf von Oppen-Schilden. I den forholdsvist korte periode hvor prinsen ejede godset (han solgte det igen i 1898), fik han både sat sit præg på godset og på området. En stor renovering af den indvendige del af godset fandt således sted under prinsens ejerskab.

Den væsentligste udvikling var dog dræningen af Håbet i 1880'erne på den sydlige del af As Hoved. Det skete i 1884, hvor 99 hektar tidligere havområde blev afvandet og efterhånden tørlagt. Efter en årrække kunne området bruges til landbrug. Denne afvanding var en del af en national tendens i perioden efter nederlaget i 1864. Tabet af Slesvig og Holsten betød også et tab af en tredjedel af Danmarks samlede areal, og en stor del af den danske befolkning. Der skulle gøres op for dette tab ved at maksimere og nyttegøre en stadig større del af det danske areal. Måden hvorpå det indvundne land skulle gøre nytte var først og fremmest ved at blive udnyttet til ny landbrugsjord.

Her på kortet ses Håbet før dræningen i 1880'erne.

Bemærk desuden den meget tydelige tunneldal, som nærmest ligger som en ring omkring As Hoved, fra Håbet i syd op til As Vig.

Tunneldalen har en meget lav kotehøjde og for at opretholde dyrkelsen af de laveste områder er der opsat højvandssluse ved udløbet af As-Rårup Skelbæk. Som et led i sikring af kystområderne er der på nordsiden af As Vig og ud for Pøt Strandby høfder som en del af strandbeskyttelsen samt at store dele af Juelsminde samt As Vig er sikret med diger. I Juelsminde er Søkærgrøften en gravet kanal, der sikrer, at store dele af Juelsminde afvandes ved hjælp af en stor pumpestation.

Før denne afvanding og digebygning stod vandet jævnligt så højt i tunneldalen, at man ikke kunne gå tørskoet fra As Hoved til den nordlige del af Bjerre Herred. Der er endda lokale fortællinger om en pramfærge mellem Bådshoved og Thomashøj, før digerne og sluserne blev bygget.
Kigger man på nedenstående kort fra Videnskabernes Selskab fra 1787, ser det dog ud til at tunneldalen kan have været helt eller delvist oversvømmet en del af tiden, når vandet har stået højt. I sådanne situationer har en pram eller anden båd til at fragte folk tørskoet over vandet muligvis været nødvendig. Det er dog tvivlsom at en sådan forbindelse har været påkrævet året rundt.

Det er derimod ganske sandsynligt at As Sogn har været inddelt i to-tre mindre halvøer i en periode efter sidste istid, hvor havvandet var højere og landet, var blevet trykket ned af den tunge is, og dermed i et lavere niveau end i dag.

Det er sandsynligt der har været vand i tunneldalen, hvilket blandt andet ses på nogle af de arkæologiske fund i området. Der er blandt andet fundet hvad der menes at være en bo-plads fra den såkaldte ærtebøllekultur fra stenalderen. Ærtebøllekulturens bopladser findes altid tæt på kysterne, og man ved at vandstanden på den tid har været højere end i dag.

Juelsminde er beliggende ud til kysten og har i dag en stor lystbådehavn, fiskerihavn, campingplads, hotel og golfbane. Navnet Juelsminde kommer fra Juelsminde Færgegård, der blev opført i 1813 af Niels Juel Reedtz til Palsgaard. På de høje målebordblade fra 1842-1899 er Juelsminde ikke andet end kær, strandenge og hede. Siden 1500-tallet har der været færgefart til Bogense fra det nuværende Juelsminde. Først i 1884 blev der etableret jernbaneforbindelse mellem Horsens og Juelsminde. Banen blev anvendt af mange badegæster om sommeren og heraf opstod bosætning i området samt udlægning af sommerhusgrunde. Jernbanen ophørte sin drift i 1957, og siden har Juelsminde slået sig an på turister, rekreative- samt naturoplevelser.

Billede 11 Oprindeligt en småborg fra 1300 tallet, indtil ca år 1900 lå Ashoved møllegård øst for voldstedet. I dag er voldstedet fredet. Denne vold menes at være det tidligste Palsgaard, som også fungerede som fæstningsværk inden Palsgaard flyttedes til dets nuværende beliggenhed. I bag-grunden beskyttede diger og en stor driftsbygning.

Tekniske anlæg
Ved den nordligste spids ligger Snaptun Havn, der domineres af færgefarten til Hjarnø og Endelave. Havnen er ikke visuelt dominerende i området, da den ligger skjult af byen. Havnen er desuden domineret af Hjarnø Havbrug, der ved Hjarnø, Glud Håb samt As Vig dyrker muslinger, tang og dambrugsfisk. Snaptun har desuden en mindre lystbådehavn. Juelsminde i syd har en større lystbådehavn. Nord/vest for Åstrup findes to større vind-møller.

Fra Juelsminde op parallelt med kysten er der højspændingsmaster. Masterne løber gen-nem hele området gennem skov i lavningerne ved tunneldalen samt på de højere belig-gende jorde. Højspændingsmasterne er meget markante i området.
Hovedvejen i området, der forbinder Horsens, Juelsminde og Vejle er en ny vej, der ikke følger de oprindelige veje fra de gamle målebordkort. Det oprindelig vejnet ses dog sta-dig på de mindre veje.

I området findes flere pumpestationer, der sørger for at holde de lavtliggende byer og marker tørre bl.a. ved Søkærgrøften i Juelsminde samt ved Håbet (syd for As Hoved).

Landskabskarakterens oprindelse

Landskabskarakteren har sin oprindelse i perioden fra 1600-tallet frem til udskiftningsti-den i 1800-tallet. Jensgaard og Palsgaard blev bygget i 1300-tallet, men først i den sene-re periode blev det landskab, der opleves i dag, skabt. Godserne har igennem historien

haft stor betydning for landskabets udformning, og hvordan landskabet og naturen skulle bruges, og således i dette område. Gennem tiden er Tønballegård blevet opført på udstykket jorde fra Jensgaard. Bønderne tilknyttet gården fik også egne boliger, der i dag ligger syd for Jensgaard. Der blev foretaget markante ændringer i landskabet i kraft af skovrydning til fordel for opførelse af mindre boligkolonier og gårde i landskabet, lader, stendiger mv.

Billede 12 Udsigt fra Palsgaardvej ud over Kirkholm og As Vig

Området i og omkring tunneldalen har siden 1700-tallet været bebygget af enkelt gårde. Området i dag bæger tydelige præg efter dette, med spredt bebyggelse samt store terrænmæssige forskelle i dyrkningsmønstre.

Rumlig-visuel analyse

Karaktergivende rummelige, visuelle og støjmæssige forhold

Skala
Området fremtræder inden for middel skala i kraft af dynamikken mellem de åbne store markflader, store skovområder, de mange krat og mindre landskabsrum skabt af terræn og bevoksning.

Rumlig afgræsning
Terrænet medfører mange udsigtspunkter og til trods for nærhed til kyst, er kysten ikke synlig fra mange offentlige veje.

Kompleksitet
Området har en meget sammensat kompleksitet med herregårde, mindre bebyggelser, sommerhusområder, havn, et varierende terræn samt meget alsidig bevoksning.

Struktur
Området opleves uden markante mønstre i landskabet. Enkelte steder ses lidt struktur fx diger, der vender mod kysten.

Visuel uro og støj
Området er overordnet visuelt middel roligt, dog mere årstidsvariationer, da området er meget besøgt at turister om sommeren. Bilerne kan i perioder visuelt give uro, Dertil kommer højspændingsmasterne, der skærer hele området. Vindmøllerne giver ligeledes visuel uro men er også støjproducerende. Generelt er støjen i området afdæmpet dog igen med store årstidsvariationer i trafikken.

Visuelle relationer til nabokarakterområder
Området Kattegatkysten grænser fysisk til 5 andre landskabskarakterområder. Derudover er der langs kysten mod nord visuelt udsyn til Hjarnø, Alrø samt den nordlige del af Horsens Fjord. Fra dele af området er der desuden udsyn til Endelave.

Der er visuel sammenhæng til nabo karakterområderne og til nabokommunen Horsens. Mod vest ses der en overgang til et moræne/bølget moræneflade, hvor Bjerge en skovklædt høj ved Bjerre er synlig fra store afstande.

Kystforlandet

Afgrænsning
Kystforlandsgrænsen (gul) er afgrænset på baggrund af højdekurver og viser kystforlandsgrænsen uden hensyntagen til bevoksninger mm. Den sekundære kystforlandsgrænse (orange) viser kystforlandsgrænsen mod den tidligere kystgrænse. Grundet bevoksning er der relativ ringe kystudsyn trods den kystnære beliggenhed.

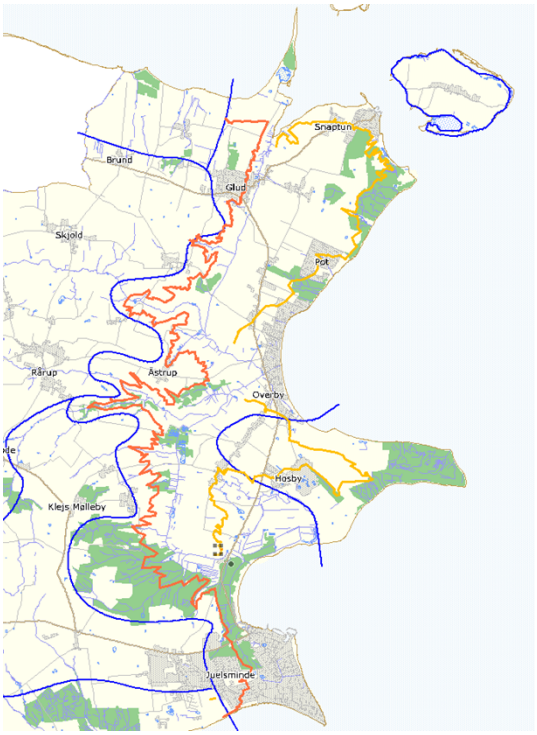

Kort 5 kort der angiver den primære og sekundære kystforlandsgrænse

Visuelle forhold
Kysten er generelt præget af småstensstrand på de eksponerede kyster. I vigene er kysten sandstrand med brede strandenge. Ved Glud Håb er kysten rig på organisk materiale, og der forekommer rørskove og strandenge.
I Snaptun og ved Glud Håb er der relativt kort afstand til modstående kyster. Dette giver følelsen af et landskabsrum omkring Snaptun, Hjarnø, Alrø og Horsens fjord.
I tunneldalen er der visuelt god sammenhæng grundet den lave terrænkote med stigende koter til begge sider giver gode visuelle sammenhænge trods bevoksning på tunnellens skråninger.

Nøglefunktioner

Vigtige funktioner for opretholdelse af karakteren i landskabet
Opretholdelse af den nuværende landskabskarakter er betinget af intensiv landbrugsdrift samt at holde tunneldalen åben, så der ikke plantes skov eller andre elementer, der afspærrer for det åbne og sammenhængende landskabsrum. Ligeledes vil skovrejsning langs kysten lukke for kystudsynet og ændre det landskabelige udtryk.

Udviklingstendenser

Ændringer både planlagte og igangværende, der kan ændre og påvirke landskabskarakteren.
Der er ikke planlagt udlægning af nye sommerhusområder eller erhvervsområder i området. Dog er der i forbindelse med udlæg af nye sommerhusområder i kystnærhedszonen ansøgt om nye udlæg i henholdsvis As Vig/Pøt og Juelsminde. Kysten og adgangen til stranden er vigtige for udviklingen af området Kattegatkysten. Udviklingen i området baseres på et kystlandskab med potentiale for turisme, rekreation og bosætning.
Store dele af området er i kommuneplanen udlagt som bevaringsværdige landskabsområder.

Billede 13 Et kuperet landskab med spredt bebyggelse, dyrkede marker og spredt bevoksning taget fra Lilleskovvej ud mod Glud og Snaptun

Hjarnø

Hjarnø er en lille flad moræne ø beliggende i Horsens fjord, i den nordøstlige del af Hedensted Kommune. Øen er ca. 3,2 km2 stor med et åbent landskab, overvejende bestående af store dyrkede arealer.

Historie

Ifølge Saxo fik øen sit navn, fordi sagnkongen Hjarne flygtede til øen, hvor han også blev dræbt. Navnet stammer imidlertid fra det oldnordiske Hjarni, der betyder terrænforhøjning. Det er dog en beskeden terrænforhøjning, da øens højeste punkt blot er 7 meter over havet.

Forholdet til havet har igennem tiden været meget vigtigt for menneskene på Hjarnø. J.P. Baungaard fortæller, at næsten alle mænd fra Hjarnø havde været på søen en periode, før de bosatte sig på Hjarnø. Men en årrække med usædvanligt mange skibsforlis, betød at mange Hjarnøboere omkom på søen. Derfor begyndte forældrene at holde deres sønner hjemme fra skibene, og de blev i stedet landmænd. Den dag i dag er landskabet på Hjarnø stadig præget både af landbruget og nærheden til havet.

I forhold til mange andre steder i Håb-til-Håb området er Hjarnø og farvandene omkring Hjarnø mere end almindeligt godt udforsket arkæologisk, fordi øen er fuld af oldtidsminder. Det berømteste oldtidsminde er de store skibssætninger kaldet kalvestenene, som ligger på øens sydøst side. Det er skibsformede gravmonumenter, hvor de jordiske rester af øens mægtige mænd og kvinder blev begravet med deres gravgods. Gravene er op til 8 meter lange, og er dannet af oprejste sten. Det menes at de har bestået af mere end 20 stensætninger, men ved en undersøgelser i 1935 lykkedes det kun at genoprette og delvis restaurere 10.

Op til 1930'erne blev mange af stenen nemlig fjernet og brugt andre steder på øen til husbyggeri eller kystsikring. De er dateret til 600-900 ev.t.

Kalvestenen afbilledet af Ole Worm i midten af det 17. århundrede.

Der har været mennesker på Hjarnø i næsten 12.000 år. Efter den sidste istid blev klimaet blev mildere, og isen begyndte at trække sig tilbage. Her begynder man at kunne se de første spor efter mennesker på Hjarnø, og man har fundet spor efter rensdyrjægere på øen. Disse jægere har opholdt sig på øen omkring 9.500 fv.t.

Ude i Hjarnøsund har man også gjort flere spændende fund fra bopladser. Her er blandt andet blevet fundet et meget velbevaret hundekranie og en bemalet træåre. Det tyder på at øen og kysten har ændret sig betydeligt gennem tiden. Omkring 3.500 fv.t. var vandstanden i Horsens Fjord eksempelvis 1,9 m. højere end i dag, mens en stor del af hvad der i stenalderen var strand i dag henligger som havbund. Netop derfor er der gode muligheder for at finde endnu flere spor fra kystnære bopladser på bunden af havet. Dog er de arkæologiske spor truede. Efter en stor ålegræsepidemi ramte de danske farvande i 1930'erne døde en stor del af ålegræsset i Hjarnøsund. Dermed blev mange af spor og objekterne fra de kystnære bopladser mere eksponerede for ødelæggelse uden det beskyttende lag af græs mog tang, som har været med til at bevare vigtig kulturarv.

Der er dog også gjort flere spændende fund over havet. Senest er en stor guldskat på mere end 50 stykker guld blevet fundet på Hjarnø. Guldet menes at stamme fra midten af 500-tallet, hvor det er blevet ofret til guderne. Denne periode var meget urolig i hele Skandinavien og præget af klimatiske skift som pressede datidens samfund.

I 536 skete et stort vulkanudbrud som spyede vulkansk aske og partikler op i atmosfæren, og en enorm askesky bredte sig efter udbruddet. Denne askesky lagde sig som en tåge i atmosfæren, der fik solen til at stå bleg og svagt skinnende. Denne tåge frarøvede solen sin kraft og forårsagede en voldsom nedkøling af en stor del af Europa, Mellemøsten og Asien, hvor temperaturen hurtigt faldt drastisk. Muligvis helt op til 3-4 grader under den gennemsnitlige temperatur. Nedkølingen varede mere end 18 måneder, og to

somre gik uden solen brød ordentligt igennem. Kornet modnedes ikke på marken, og der var ingen føde til dyrene, som døde af sult. Mennesker, dyr og planter led uden solens livsgivende kræfter.

Der er stadig uenighed om præcis hvilken vulkan der gik i udbrud, og det diskuteres hvorvidt det var en islandsk vulkan eller en vulkan fra det amerikanske kontinent der eksploderede. Det er dog indiskutabelt, at vulkanudbruddet var begyndelsen på et årti der skabte store omvæltninger i hele Skandinavien, og sandsynligvis har været det koldeste årti i de sidste 2300 år.

Det voldsomme vulkanudbrud i 536, blev efterfulgt af endnu et enormt udbrud i 540 og yderligere et i 547. Det tyder på at konsekvenserne af vulkanudbruddene ramte både Danmark og Hjarnø hårdt. De store klimatiske og samfundsmæssige omvæltninger der indtraf fra 536 og en årrække frem, menes endda at have inspireret historien om fimbulvinteren i den nordiske mytologi. Her er fimbulvinteren myten om en 3 år lang vinter, der indvarsler starten på Ragnarok, hvor guderne i Asgård angribes af Loke, Fenrisulven og Midgårdsormen. Et angreb der ender med at Fenrisulven æder solen og verden går under.

Og katastrofen, der ramte Hjarnø og resten af Skandinavien fra 536 og fremefter, **har** nærmest føltes som verdens undergang for de berørte mennesker. I Norge og Sverige døde en stor del af befolkningen af sult, ligesom ca. 75% af svenske jernalderlandsbyer bliver forladt. I Danmark førte vulkanudbruddet også til fejlslået høst, sult og nød i befolkningen.

Arkæologiske fund viser, at befolkningerne overalt i Skandinavien i deres fortvivlelse over situationen, den manglende høst og den blege sol, vendte sig mod de højere magter. Derfor ofrede de alt hvad de ejede af guld og værdier, for at formildne hvad de anså for at være gudernes vrede. Ofringerne skulle sikre gudernes gunst, redde situationen og få solen til at skinne med sin vanlige kraft igen.

Guldet der er fundet på Hjarnø er sandsynligvis netop ofret af samme grund. Meget af det guld der findes rundt omkring i det ganske land kan netop dateres til den voldsomme krise i 500-tallet. På den måde er guldofringen på Hjarnø ikke enestående i Danmark, men en del af en større dansk og skandinavisk tendens, hvor befolkningen i desperation ofrede guld og andre værdier til guderne. Det dog ikke alle der havde midlerne til at lave ofringer i den størrelsesorden som kan ses på Hjarnø, og guldskatten må være ofret af en betydningsfuld og velhavende familie.

Dermed er guldofringen på Hjarnø med til at give et klarere billede af katastrofens betydning i en dansk kontekst, og kan fortælle noget om katastrofens omfang. Et så stort offer tyder på en vis desperation, og styrker ideen om midten af 500-tallet som en tumultarisk og katastrofal periode i historien både på Hjarnø, men også i Skandinavien og Europa. Fundet er derfor vigtigt for forståelsen af danske forhold og befolkningens reaktioner på de pludselige klimaforandringer i denne periode, og dermed en vigtig del af danmarkshistorien.

Det viser også hvordan globale klimatiske forandringer påvirkede Danmark voldsomt på meget kort tid. Krisen som begyndte med et vulkanudbrud langt fra Danmark i 536 og varede mere end 10 år, havde langvarige og dybdegående konsekvenser for datidens danske samfund flere generationer frem. Det skulle tage godt 100 år før de europæiske og skandinaviske samfund skulle komme sig over de klimatiske chok. Der er ingen tvivl om at perioden fra 536 og fremefter har været en katastrofal begivenhed for en stor del af det nordlige Europa, og guldfundet kan give et værdifuldt indblik i hvordan katastrofen ramte Hjarnø og hvordan øens beboere reagerede, ligesom det også er en vigtig del af forståelsen for katastrofens omfang – ikke kun på Hjarnø, men i hele Skandinavien.

Landskab og natur
Klinten på østsiden af Hjarnø afslører at øen består af ler- og sandlag fra den seneste istid, hvor store gletsjere er gledet ind gennem Horsens Fjord og har modelleret landskabet.

Karakteristisk for Hjarnø er kysterne, som langsomt men konstant, forandres af havets påvirkning. Nogle steder eroderes sediment fra kysterne, mens sediment andre steder aflejres så nyt land opstår. Der er strandenge langs det meste af kyststrækningen på nordsiden af Hjarnø samt omkring odden på øens sydside.

Figur 5 – Beskyttede naturtyper på Hjarnø. Der er strandenge langs en stor del af kysten på Hjarnø. (Kortet er egen tilvirkning)

Hjarnø er et vigtigt område for mange træk- og ynglefugle som f.eks. Splitterne (*Stjerna sandvicensis*), Havterne (*Sterns paradisaea*) og klyde (*Recurvirostra avosetta*), og hele Hjarnø er en del af Natura 2000 område nr. 56 som både rummer Ramsarområde R13, fuglebeskyttelsesområde F36 og habitatområde H52. Området er specielt udpeget for at beskytte de sammenhængende strandengarealer, kyst- og havnaturtyper samt de yngle- og trækfugle som er tilknyttet disse områder.

Adgangsforhold og bebyggelse
Færgen "Hjarnø" sejler mellem Snaptun og Hjarnø havn mange gange om dagen og sikre adgangen til og fra øen. Der er omkring 110 faste beboere på øen, og de fleste arbejder på fastlandet. Kun de største veje Hovedvejen og Østre Kirkevej, er asfalteret.
Størstedelen af ejendommene på Hjarnø ligger omkring havnen samt langs Hovedvejen som går tværs gennem øen. Herudover ligger der spredte ejendomme på vest samt syd siden af øen.
Hjarnø Kirke, som vurderes at være opført i 1500 tallet, ligger på øens sydside, øst for færgehavnen, og omkring 1 km længere mod øst, ligger "Kalvestene", som er skibssætninger fra vikingetiden. "Kalvestenene" er ikke de eneste kulturhistoriske spor på Hjarnø. Langs kysten ligger der flere steder, bopladser fra de ældre stenaldre. Men de ligger gemt under havets overflade og vidner om, at havet gennem tiden har opslugt store dele af Hjarnø.

Figur 6 – Størstedelen af ejendommene (markeret med orange) ligger langs hovedvejen som går tværs gennem øen. Den gule trekant markere campingpladsen. Hjarnø Kirke (rød prik) ligger Øst for færgehavnen. Den røde firkant markere placeringen af Skibssætningerne "Kalvestenene". (Kortet er egen tilvirkning)

Strandengene
Strandengene er de lavtliggende arealer, som oversvømmes regelmæssigt med havvand. Strandengene har zoner parallelt med kysten, som afhænger af koten og dermed hyppigheden af oversvømmelse. For hver zone er der karakteristiske planter som er tilpasset de forhold der optræder i den pågældende zone.

Der er omkring 36.000 ha strandeng i Danmark, og det er dermed en af vores mest udbredte naturtyper. Strandengene er vigtige for mange fugle som f.eks. Pibeand (Anas penelope), Ryler (Calidris alpina) og Kobbersneppe (Limosa lapponica).
Strandengene er historisk set blevet brugt til afgræsning, og én af truslerne mod naturtypen er tilgroning. Andre trusler gennem tiden har f.eks. været afvanding og opdyrkning samt landvindingsarbejder.

Strandenge på over 2500 m2 samlet areal er beskyttet under §3 i Naturbeskyttelsesloven. Dette beskytter dog ikke i sig selv Strandengene i forhold til klimaforandringerne, da de §3 beskyttede naturtyper kan vokse ind og ud af deres naturtyper og dermed også ind og ud af beskyttelsen. Strandengene er dog også i en vis grad beskyttet i form af strandbeskyttelseslinjen (§15 i Naturbeskyttelsesloven), som omfatter hele strandbredden samt et areal på op til 300 meter bag stranden. Inden for strandbeskyttelseslinjen må der f.eks. ikke bygges eller tilplantes, men til gengæld må arealerne gerne dyrkes. Som tidligere nævnt, så ligger Hjarnø i et Natura 2000 område. For Natura 2000 områder gælder det, at Danmark er forpligtet til bevare og beskytte de arter samt naturtyper som ligger til grund for udpegningen. I Natura 2000 område nr. 56, som er det område Hjarnø er en

del af, er netop strandengene en del af udpegningsgrundlaget, og det betyder at strandengene i området skal sikres en gunstig bevaringsstatus.

Når klimaforandringerne betyder at den daglige havvandsstand stiger, vil det selvfølgelig påvirke kysterne og dermed også de kystnære arealer. Præcist hvordan disse forandringer vil udforme sig, kan være svært at forudsige da der er mange parametre som spiller ind i hvordan naturen udvikler sig. At kysterne forandre sig, skyldes ikke kun havvandsstigning, det kan f.eks. også hænge sammen med hvordan havmiljøet udvikler sig.
At Hjarnøs kyster har forandret sig gennem tiden, ses tydeligt når man studere gamle kort. Her ses det at Odden på Hjarnøs nordside, er opstået over tid og først engang efter 1940´erne.

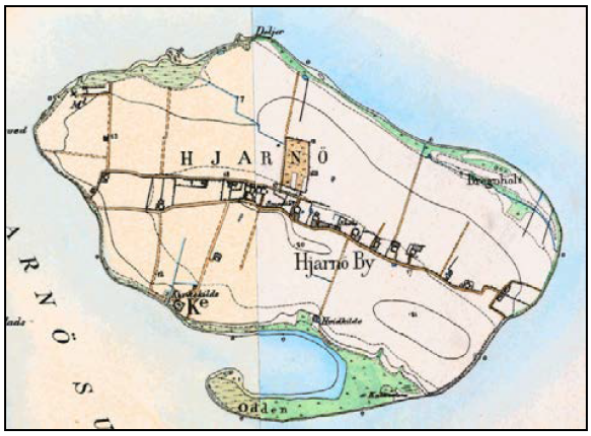

Figur 13 – Hjarnø 1842-1899 (DTK/Høje målebordsblade). (Hedensted Kommune, 2018)

Figur 14 – Hjarnø 1945. (Hedensted Kommune, 2018)

Figur 15 - Hjarnø 1954. (Hedensted Kommune, 2018)

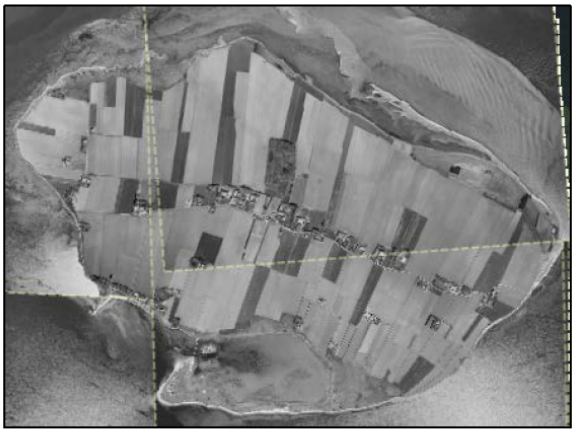

Figur 16 - Hjarnø 1972. (Hedensted Kommune, 2018)

Biologen Eigil Holm har i foreningen Horsens-Ren-Fjord´s nyhedsbrev nr. 15 (udgivet 2012) skrevet artiklen "Horsens Fjord – altid i forandring", som handler om hvordan naturkræfterne gennem tiden har påvirket – og stadig påvirker Horsens Fjord. Han peger blandt andet på ålegræsset og dets forsvinden fra Horsens Fjord, som én medvirkende faktor til udviklingen af området. Frem til omkring 1932 dækkede ålegræsset havbunden i fjorden og beskyttede både havbunden samt kysterne mod havets kræfter. Men ålegræsset blev sygt, døde og forsvandt, hvorefter havbunden var blottet. Dette resultere i at sediment, i højere grad vil kunne flyttes rundt af havstrømmen, og ved Hjarnø har det formentlig resulteret i dannelsen af nordsidens Odde.

Både Odderne og strandengene på Hjarnø, vil umiddelbart oversvømme ved både scenarie A2 og scenarie A1. Men det er svært at spå om hvordan naturen vil udvikle sig. Måske

oversvømmes Odderne, men det kan også være at havet vil fortsætte med at tilføre området sediment i en mængde der betyder at Odderne vil kunne udvikle sig i takt med havstigningen. Men det kan også være at nye Odder vil opstå andre steder.

Størstedelen af Hjarnø består af arealer i landbrugsdrift, og det er også helt overvejende det der støder op til strandengene på Hjarnø. Det er positivt, da det betyder at der i langt de fleste tilfælde vil være mulighed for at give strandengene plads til at flytte sig, såfremt man tager de tilstødende arealer, eller i hvert fald noget af dem, ud af drift. Når en ø som Hjarnø, der i så høj grad er udnyttet til landbrugsdrift, stadig har fået plads til de strandenge der er i dag, så handler det om at strandengene netop er de arealer som regelmæssigt oversvømmes med havvand, og som derfor ikke er egnede til dyrkning. Efterhånden som havvandsstigning betyder, at arealer længere ind på øen bliver oversvømmet med havvand, vil disse arealer blive uegnede til dyrkning, og det naturlige vil være at opgive landbrugsdriften på dem. Spørgsmålet er så bare, om der på baggrund af landbrugsinteresserne, vil opstå ønsker om at klimasikre arealerne mod den stigende havvandsstand. I så fald vil der potentielt kunne opstå en konflikt situation mellem landbrugsinteresserne i området, og ønsket om at bevare og sikre strandengene.

Fase 2: Vurdering

De enkelte delområder beskrives og vurderes ud fra en række parametre: Karakterstyrke, Visuelle oplevelsesmuligheder, Tilstand og Sårbarhed.

Karakterstyrke (K)

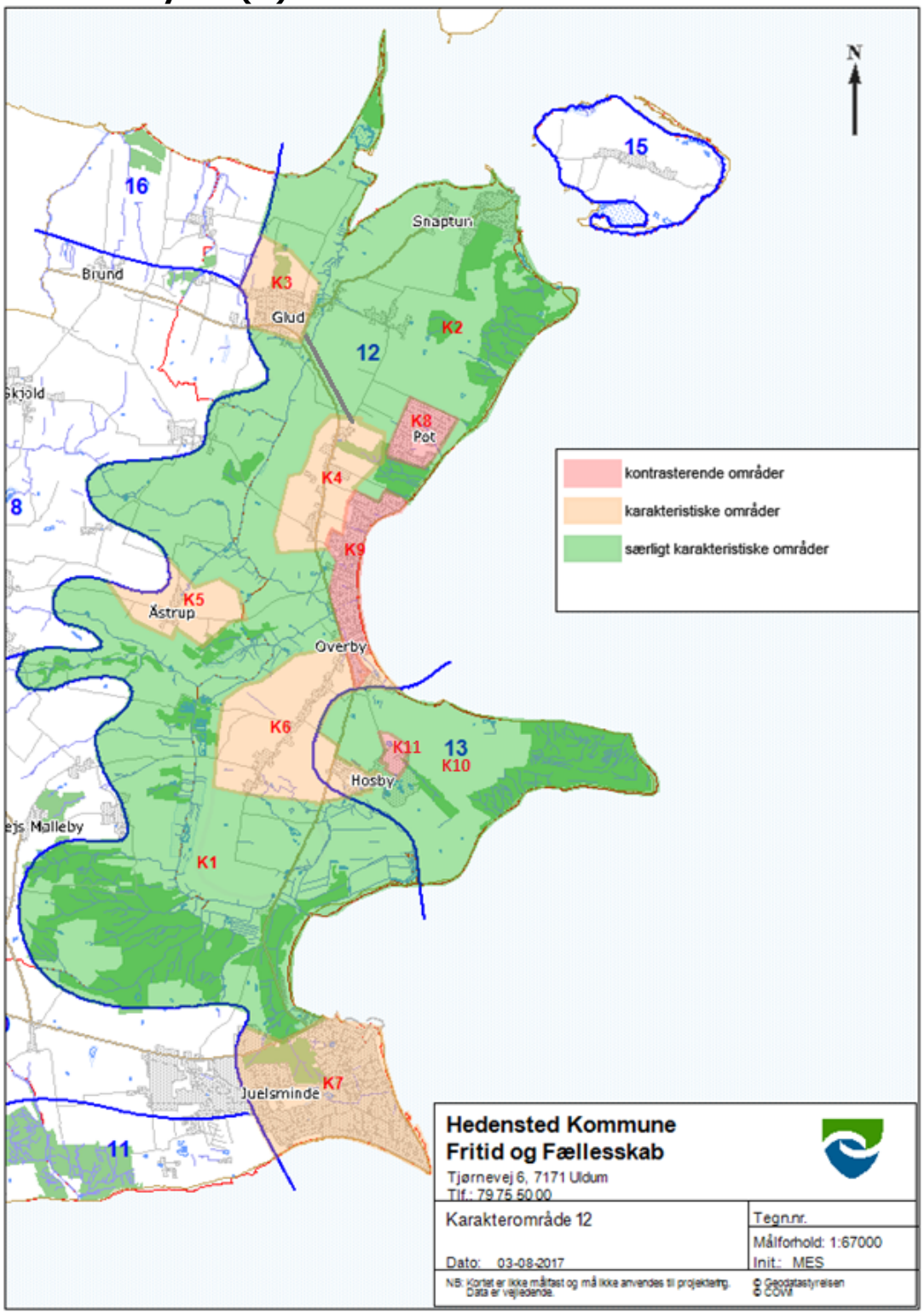

Kort 6 Karakterstyrker i landskabskarakterområderne Kattegat kysten og As Hoved

Karakterstyrke (K)

Særligt karakteristiske områder –
K1: Størstedelen af karakterområdet er særligt karakteristisk. De karaktergivende elementer i kraft af terrænet omkring tunneldalen, det åbne storskala landskab med skov, intensiv landbrugsdrift, sten og jorddiger, alléer, en sparsom bebyggelse er til stede og meget tydelige i dette område.
Markfelter, bebyggelsesstrukturen, skovpartier og stendiger er oprindelige. Samspillet mellem natur- og kulturgrundlaget afspejles fortsat i skovenes placering på de stejle jorder og de dyrkede marker på de lerede og højtliggende jorder, hvilket understøttes af forpagtergårdene.

K2: Området omkring Jensgaard er særligt karakteristisk med karaktergivende elementer som følge af herregårdslandskabet, sten og jorddiger, alleer, store åbne dyrkede arealer og gammel skov. Forpagtergårdene ligger langs Jensgaards jorde fx mod Pøt Strandby. Området har derudover meget sparsom bebyggelse. Terrænet er relativt fladt, men ligger højt i området. Kysten er meget utilgængelig med tætbevoksede skrænter.

Billede 14 Vejen fra skoven på As Hoved ind mod Palsgaard, stendigerne formodes at have fungeret som fægang.

K10: Området omkring Palsgaard er særligt karakteristisk herregårdslandskab, med store åbne dyrkede plader omgivet af stendiger, alléer, gamle skov samt selve herregården. Palsgaard har en stor park, der er åben for publikum. Stendigerne langs vejen fra gården ud mod marker og skoven mod øst, formodes at have fungeret som fægang for arbejdere. Palsgaard opførte arbejderboliger i Hosby. Palsgaard har i dag en meget tæt relation til lokalområdet.

Billede 15 Overgang mellem skov og dyrket flade afgrænset af et stendige på As Hoved. As Vig i baggrunden

Karakteristiske områder –
K3: Området i og lige omkring Glud er karakteristisk. Glud er en gammel samling af huse der i dag er udvidet en del og fremstår som en blanding af nye og gamle bygninger.

Glud er beliggende på et skrånende terræn ned mod tunneldalen. Området er småskala, hvor terræn, bygninger og smalle gader giver byen begrænset landskabs udsyn.

Byen ligger synligt i landskabet, omgivet af et varieret terræn med intensivt dyrkede jorde, læhegn, mindre partier af bevoksning samt engarealer.

K4: Området omkring Neder Sønderby er karakteristisk. Bebyggelsen op ad den gamle hovedvej med enkeltmands boliger og et medium skala landskab. Landskabet er let skrånende med god udsigt til det aflange dyrkede parceller. De opdyrkede marker er adskilt af jorddiger, enkelt bevoksning og læbælter. Området er delvis åbent, med udsigt over de lavtliggende jorde samtidig med, at bygninger og læbælter skaber en masse mindre delvis begrænsede landskabsrum. Landskabet har stor sammenhæng kulturhistorisk med bebyggelse langs hovedvejen, med lange smalle jordstykker mellem og bagved.

K5: Åstrup og omegn er karakteristisk. Byen er beliggende på et plant terræn omgivet af et meget skrånede terræn ned mod tunneldalen samt tilløb dertil. Byen er gammel, men er vokset primært ved kraftig udvidelse af landbrugene i landsbyen. Byen er præget af intensivt landbrug, læhegn og storskala landskab. Der er fra området en god mulighed for udsigt ud over de lavereliggende åbne områder mod øst.

Billede 16 Våde enge langs Rårup Å, området er fladt og lavtliggende med spredt bevoksning

K6:Området omkring Hosby er karakteristisk. Bebyggelsen op ad den gamle hovedvej med enkeltmands boliger og et medium skala landskab. Landskabet er let skrånende med god udsigt til det aflange dyrkede parceller. De opdyrkede marker er adskilt af jorddiger og læbælter. Området er delvis åbent, med udsigt over de lavtliggende jorde, samtidig med, at bygninger og læbælter skaber en masse mindre delvis begrænsede landskabsrum.

K7: Juelsminde er karakteristisk. Byen er nyere og er opstået omkring havnen og banen, der kørte mellem Juelsminde og Horsens. Byen er karakteristisk med opbygningen omkring Lystbådehavnen, bygaden og sommerhuse. Byen ligger helt ud til havet, og fra landsiden indfletter sig et større skovområde helt ind i byen. Byen er beliggende på et fladt område, og området er småskala med mange mindre landskabsrum.

Kontrasterende områder –
K8: Pøt Strandby er kontrasterende. Mellem åbne dyrkede arealer og gamle skove ligger et sommerhusområde. Området ligger højt i landskabet med en skrænt ned mod stranden.

K9:Området omkring As Strandby er kontrasterende. Området ligger på den flade udmunding af tunneldalen, området er præget af meget tætbebyggede sommerhuse. Området er fladt, og husene ligger helt tæt på vandet. Husene ligger bagved et dige, og området er beskyttet af en sluse. Området er oprindeligt gammel strandeng/hedeområde med Skjold Å udmundende i bugten. Området er præget af lavtliggende engarealer, intensivt dyrkede områder samt den meget tætte bebyggelse langs kysten i bugten.

Billede 17 Palsgaard en moderne industrivirksomhed, der producerer emulagatorer og stabilisatorer til fødevarebranchen.

K11: Palsgaards industriområde er kontrasterende. Industriområdet ligger umiddelbart op ad Palsgaard Hovedgaard og de gamle avlsbygninger. De moderne industrifacilliter se billede 17 ligger meget markante i landskabet og kontrasterer til de gamle herregårds-bygninger og herregårdslandskaber.

Billede 18 Intensiv dyrket højjord vest for Palsgaard

Visuelle oplevelsesmuligheder (V)

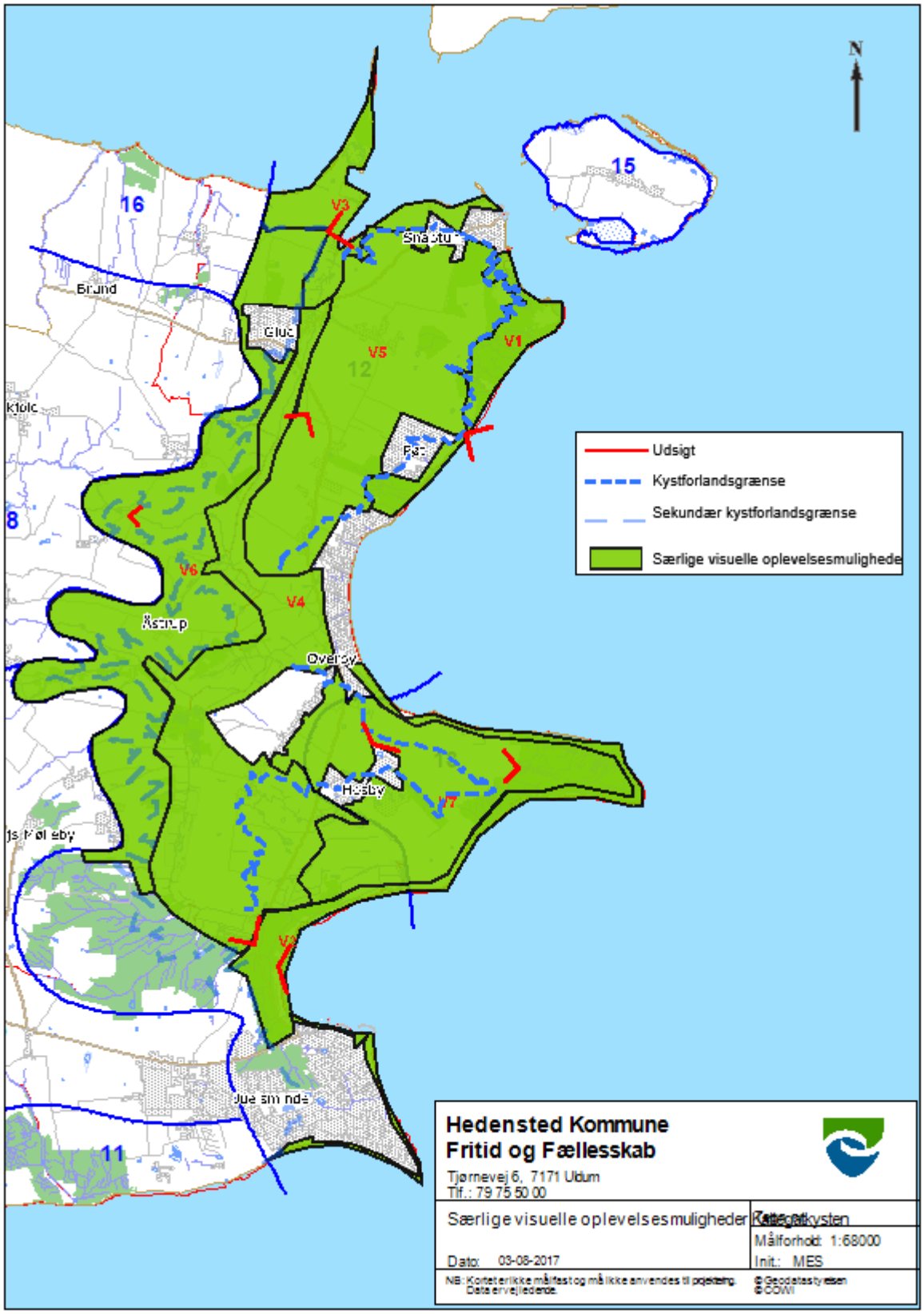

Kort 7 Visuelle oplevelsesmuligheder i landskabskarakterområderne Kattegat kysten og As Hoved

Visuelle oplevelsesområder (V)

Området er i sin helhed særdeles oplevelsesrigt

V1: Kyststrækning og Skovområde mellem Pøt og Snaptun
Hele skovområdet, der strækker sig fra Snaptun mod nord til Pøt i syd, rummer store oplevelser både visuelt, naturmæssigt, geologisk og rekreativt.
Den visuelle oplevelse knytter sig til de store, oprindelige skove med oprindelige skovbryn omgivet af stendiger samt nærheden til kysten, der danner den vestlige grænse for skoven. Nærheden og samspillet mellem skov og kyst giver en unik skovoplevelse. Skoven byder oplevelsesmæssigt på partier med meget gamle træer, og områder, der har været uberørt i over 100 år. Skoven er meget anvendt af vandrere, der går af en sti, der forbinder Snaptun og Juelsminde. Kysten er længst mod nord med strandenge og rørskov, jo længere mod syd jo større skrænter.
Udsigtspunkt: Nord for Pøt ved parkeringspladsen, der ligger højt i landskabet, har om vinteren en meget flot udsigt over vandet. Fra parkeringspladsen er der en stejl sti ned mod kysten, hvorfra der er unik kig over små strande mellem høfderne med udvoksede træer imellem.

Billede 19 Små Strande mellem høfderne ved Pøt Strandby

Kyststrækningen fra Pøt til Snaptun, har gennem tiden haft strategisk militær betydning, fordi man kunne bevogte indsejlingen til Horsens Fjord mellem fastlandskysten og Hjarnø. I dag kan man stadig se Svenskerskansen i Tønsballeskov, som skal være anlagt under svenskerkrigene i 1658. I 1908 købte den daværende ejer af Tønsballegaard Gustav Glud to skibskanoner, som var blevet bjerget fra et sunket skib ud for Anholt, og anbragt dem på Svenskerskansen.
Længere ude på Hundshage lå den 5-stjerneformede bastion kaldet Store Batteri, som blev opført under Napoleons krigene i 1807-14. Det var en forholdsvist betydligt fæstningsværk, med barakker, krudttårn, brønd og høje volde. Store Batteri var (som navnet antyder) den største af de tre bastioner ved udmundingen af Horsens Fjord, men er i løbet af de sidste 50 år forsvundet pga. erosionen af kysten.
Den sidste og ældste af de tre skanser var Lille Batteri, som lå lige nord for Snaptun ved Hesteodde, og blev opført under den nordiske syv-årskrig i 1566, efter ordre fra Frederik II. I dag er skansen desværre jævnet, selvom omridset af den gamle skanse stadig kan ses.

I 1950 blev der på samme kyststrækning, kun ca. 50 meter fra Svenskerskansen fundet en mærkværdig sten, med en mandspersons portræt indgraveret, og et hul boret igennem stenen. Stenen er 20 cm høj, ca. 25 cm bred og 7,5 cm tyk, og er af stentypen klæbersten, der normalt ikke findes i Danmark, men er meget almindeligt i Norge og Sverige. Den er dateret til den sene vikingetid (900-1066).

Klæbersten har flere interessante egenskaber. Stenen er dels så blød, at man kan skære motiver i den med en kniv, og den er således nem at udsmykke, dels kan den klare meget høj varme.
Denne sten har derfor sandsynligvis været brugt som en Essesten, (en sten der skulle beskytte tuden på en blæsebælg fra varmen fra essen).
Man mener, at det er den nordiske gud Loke der er portrætteret på stenen. Den ene af de ting der taler for den fortolkning er, at Loke i nyere nordisk mytologi kendes som en vætte der bor i arnens ild.
Den anden (og vigtigste), grund til denne fortolkning er at mandens mund ser ud til at være syet sammen, hvilket netop skete for Loke, da han tabte et væddemål til smededdværgen Brok. Her er der igen en forbindelse mellem Loke og smede-erhvervet.

Snaptun-stenen kan i dag ses på Moesgaard Museum

V2:Kyststrækningen fra As Vig til Juelsminde
Kyststrækningen Syd for Overby rundt langs As Hoved til nord for Juelsminde rummer store visuelle og naturmæssige oplevelser. Kysten rundt om As Hoved er ikke nemt tilgængeligt, eftersom kysten på en længere strækning har høje skrænter og stenstrand. Trods det rummer området store visuelle og naturmæssige oplevelser rundt om As Hoved. Syd for As Hoved er der sandstrand og strandeng med rekreative, naturmæssige og visuelle oplevelser.

Billede 20 stranden nord for Juelsminde

V3: Glud og udmundingen Glud Å
Området er præget af udmundingen af Glud Bæk, der løber ud i Horsens fjord. Området er domineret af tunneldalen, der har sin nordlige udmunding. Området er med meget bølget terræn. Området rummer store landskabelige, visuelle, rekreative og naturmæssige oplevelser. Områdets store terræn forskelle samt nærhed til kysten giver visuelle, rekreative og landskabelige oplevelser. Områdets nærhed til kyst, varieret bevoksning samt strandenge giver området gode naturmæssige oplevelser.

Billede 21 Glud Håb og udmundingen af Glud Bæk

V4: Engarealer på den flade tunneldals bund
Området er udpræget åbne og flade lavbundsarealer med engarealer, græsning og dyrkede arealer. Området rummer store landskabelige, visuelle oplevelser, ved de lange kig gennem og op ad det skrånende terræn i tunneldalen. Visuelt er området åbent med spredt bevoksning i mindre områder eller levende hegn. Bebyggelsen er spredt med en del mindre husmandssteder. Landskabet er meget foranderligt alt efter, hvor du står, og hvor du ser hen.

Billede 22 den flade tunneldal bund med engarealer langs vandløbene

V5: Højjorde ved Jensgaard - et herregårds landskab
Området er beliggende på de højere jorde syd for Snaptun, Jensgaard og nordvest for sommerhusområdet i As Vig. Området indeholder store visuelle, kulturelle, landskabelige og naturmæssige oplevelser. Terrænet er let kuperet og indeholder store kulturhistoriske elementer i landskabet stendiger, alléer, Jensgaard samt de meget store åbne landbrugsflader. Området har meget lidt spredt bebyggelse, kun i forbindelse med bebyggelse langs veje eller arbejderboliger til Jensgaard. Området har et stort skovområde, Nederskov, der indeholder rekreative, naturmæssige samt visuelle værdier. De intensivt dyrkede jorde er omgiver af stendiger.

Billede 23 Jensgaard fra bagsiden. Bindingsværksgård beliggende i et let kuperet område med stendiger, alléer og gammel skov.

V6:Landbrugs områder på højjorde ved Åstrup
Området rummer landskabelige og visuelle oplevelser i form af det højt liggende landskab med udsigt til kysten. Området har et stor bølget morænelandskab faldende mod tunneldalen. Området er spredt bebygget med en del landbrugsejendomme samt enkeltbebyggelser.

V7: Herregårdslandskab ved Palsgaard
Hele området ved Palsgaard byder på store landskabelige, visuelle, kulturhistoriske og naturmæssige oplevelser. Området er præget af Palsgaard som kulturhistorisk markant element, der præger hele landskabet i form af bygninger, stendiger, alléer, voldsted samt herregårdslandskabet med gammel skov og store dyrkede flader. Grundet den kulturhistoriske værdier rummer området store rekreative, visuelle og naturmæssige værdier affødt af nyere tids kulturhistorie.

Billede 24 Fredet allé ind til Palsgaard herregård

Tilstand (T)

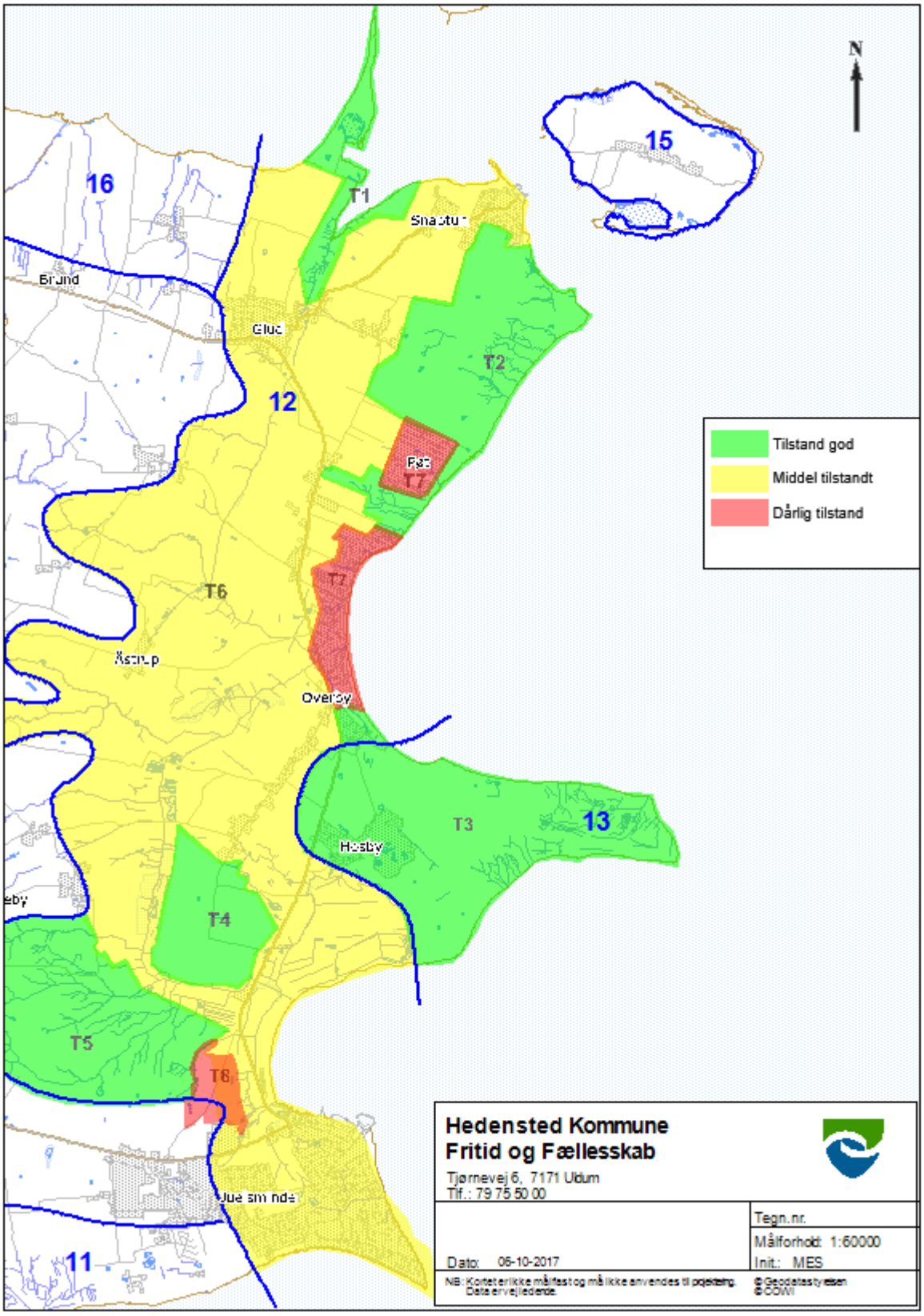

Kort 8 Tilstanden i landskabskarakterområderne Kattegat kysten og As Hoved

Tilstand (T)

T1: God
Det kystnære og nordvendte Glud Håb vurderes til at besidde en god tilstand. Området fremstår som intakt med strandenge, overdrev og rørskove i udmundingen af Glud Bæk. Området fremstår som næsten urørt og indeholder mange natur elementer.
Området er upåvirket af tekniske anlæg.

T2: God
Det kystnære herregårdslandskabet ved Jensgaard er præget af skove og dyrkede marker. Området fremstår meget intakt og tilstanden er god. Kulturhistorien er meget tydelig med marker omkranset af stendiger, alléer, den gamle Jensgaard og store gamle skovarealer.

T3: God
Hele As Hoved er præget af herregaarden Palsgaard. Tilstanden for området er god eftersom, området fremstår intakt med synlige spor af herregaarden i landskabet. Området fremstår med fredede alléer, store skovarealer, gammelt fredet voldsted, stendiger og Palsgaard.

T4: God
Området er opstået i en blokudskiftning fra As sogn, husene og gårdene i området ligger på rektangulære grunde med tydelig markering ved stendiger, hegn og veje. Området er af god tilstand da området fremstår intakt med "velbyggede" gårde hvor der ikke er blevet udbygget eller tilbygget betydeligt.

T5 God
Skovene ved Lottrup, Klejs og Nederskov lige nord for Juelsminde er alle i god tilstand, Skovene rummer store dele af gammel skov, med mange diger som følge af Lottrup Ladegård samt skovarbejder boliger i skovene.

T6: Middel
De lavtliggende jorde vurderes til at have en middel tilstand. I forhold til oprindelsen fremstår de karaktergivende elementer som forholdsvis intakte. I området er stendigerne forholdsvis intakte. Engområderne langs åerne fremstår intakte dog fremstår åsystemet udrettet. Den vedligeholdsmæssige tilstand i området er flere steder god og nogle steder fremstår den som forholdsvis intakt. Gennem området løber en højspændingsledning som eneste tekniske anlæg.

T7: Dårlig
Sommerhusområderne ved As Vig og Pøt Strandby fremstår i dårlig tilstand. Intaktheden i området i forhold til oprindelsen er dårlig, da områdets tidligere anvendelse og udsigt er væsentligt forandret. Området har tidligere været strandeng, lavbundsområde samt dyrkede flader. Desuden er udløbet af Skjold Å ændret, og er i dag en del nordligere end det naturlige udløb, der var tættere på As Kirke.

T8: Dårlig
Golfbanen er beliggende højt i landskabet mellem to skovområder. Tilstanden er dårlig som følge af en væsentlig ændring af karakteren af området. Området fremstår ikke som intakt.

Sårbarhed(S)

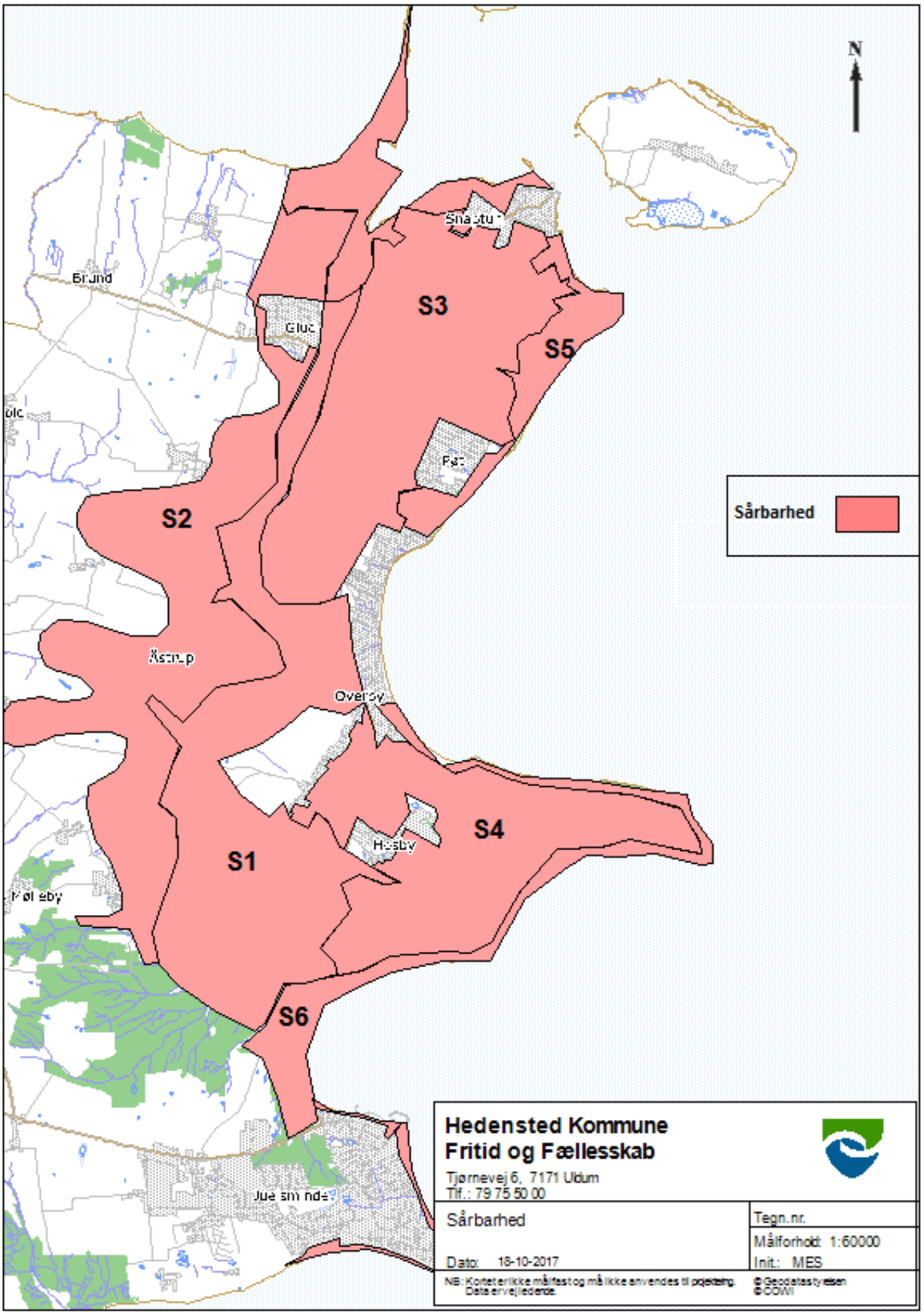

Kort 9 Sårbarheden i landskabskarakterområderne Kattegat kysten og As Hoved

Sårbarhed (S)

Generel sårbarhedsvurdering
Hele området fremstår overordnet som et stor skala landskabsrum. Landskabet er meget varieret grundet terrænet, skove, strand, lavninger, intensivt dyrkede højagerland samt ekstensivt græsenge. Området har mange oprindelige træk af både kulturhistorisk og geologisk karakterer, området indeholder desuden store naturværdier i gamle skove, enge og strandenge.
Området er særligt sårbar over ændringer i landskabet der mindsker storskala landskabet med den åbne tunneldal samt udsigten til og udover havet.
Landskabskarakteren er desuden sårbar overfor ophør af landbrugsdriften.
Grundet landskabets store variation og foranderlighed kan området godt rumme enkle ændringer der er tilpasset den store skala.
Området er unikt og rummer store landskabelige værdier, disse værdier bør ind tænkes i fremtidens udvikling af området.

S1: Lavbundsområdet i tunneldalen
Lavbundsområdet i tunneldalen er særligt karakteristisk og derfor også særligt sårbart. Området fremstår som et meget stort, uforstyrret område med oprindelige træk. Karakterområdet er sårbart over for ændringer, der vil forringe oplevelsen af det store, uforstyrrede landskab, såsom placering af tekniske anlæg og ny bebyggelse, der ikke passer til den store skala. Til gengæld medfører den store skala også en robusthed i landskabskarakteren, der vil kunne rumme enkle ændringer, der er tilpasset den store skala.
Flere af de karaktergivende elementer længere mod syd, især stendigerne, er i dag karakteriseret ved dårlig vedligeholdt og er derfor sårbare over for forfald og udviskning af landskabskarakteren. Landskabskarakteren i øvrigt er sårbar over for ophør af landbrugsdriften samt ændring i lavbunds arealernes anvendelse.

S2: Høj ager på Vestlig side af tunneldal
Området er særligt sårbart grundet de højere liggende jordes landskabelige værdi for helheden i tunneldalen, samt de gode åbne udsigts forhold over landskabet mod havet. Området er storskala og med åbne vider med spredt bebyggelse og beplantning. Området er særligt sårbar overfor ophør af landbrugsdriften.

S3: Høj ager ved Jensgaard
Området er beliggende på de højere liggende agre hvor jorden dyrkes intensivt. Området er særligt sårbart grundet den landskabelige, geologiske og kulturhistoriske værdi i området. Området er en vigtig del i tunneldalen og de geologiske og landskabelige værdier i form af udsigt, landskab og helhed. Området er stor skala, primært grundet den intensive landbrugsdrift. Området indeholder vigtige kulturhistoriske værdier i form af Jensgaard hvor bygninger, stendiger og skove er vigtige elementer i landskabet. Særligt de kulturhistoriske elementer er sårbare over for forfald. Området er sårbart overfor ændringer af landbrugsdriften der er vigtig for landskabets udtryk.

S4: As Hoved og Palsgaard
Landskabet på As Hoved er særligt sårbar grundet landskabets særlige karakteristika som herregårdslandskab med mange kulturhistoriske karakteristika som Palsgaard, stendiger, alléer og skove. Området er særligt sårbar overfor ændringer og for forfald af de kulturhistoriske elementer i landskabet. Området er også særligt sårbar overfor ophør af landbrugsdriften i området samt udvidelse af industribygningerne på Palsgaard.

S5: Nordlig kystlandskab
Kystlandskabet mod nord er særligt sårbart, da ændringer langs kysten kan påvirke kystlandskabet. Kysten er truet af ændringer der kan slører områdets åbne karakter samt tilgængelighed langs kysten.
Kysten er også truet af havvand og et inddiget område ved Håbet syd for Hosby, som er beskyttet af et dige og en pumpestation. As Hoved er truet af naturlig erosion og kysten fremstår som erosionsklint. På de ikke udsatte kyststrækninger er kysterne flade med strandenge der er truet af havvandsstigninger. Kysterne er vigtige som en del af hele området omkring tunneldalen.

S6: Sydlig kystlandskab
Kystlandskabet mod syd er særligt sårbart, da ændringer langs kysten kan påvirke kystlandskabet. Kysten er truet er ændringer der kan slører områdets åbne karakter samt tilgængelighed langs kysten.
På de udsatte kyststrækninger er der flere steder kystbeskyttelse med Høfder, bl.a. ved Pøt Strandby samt ved Snaptun.
På de ikke udsatte kyststrækninger er kysterne flade med strandenge (Bilag 3). De flade kyster er afsætningskyster hvor sårbarheden står i ændret tilstand. Kysterne er vigtige som en del af hele området omkring tunneldalen.

Litteraturliste:

Kulturmiljøer i Vejle Amt 2005, (2006) Hedensted kommune, Vejle Amt, Teknik og Miljø.

Vejledning om LANDSKABET i kommuneplanlægningen (2007) Miljøministeriet

Bilag:

Bilag: 1: Landskabskarakterområder

Kort 10 Landskabskarakterområder i Hedensted kommune

Bilag 2: Sedimenttransport

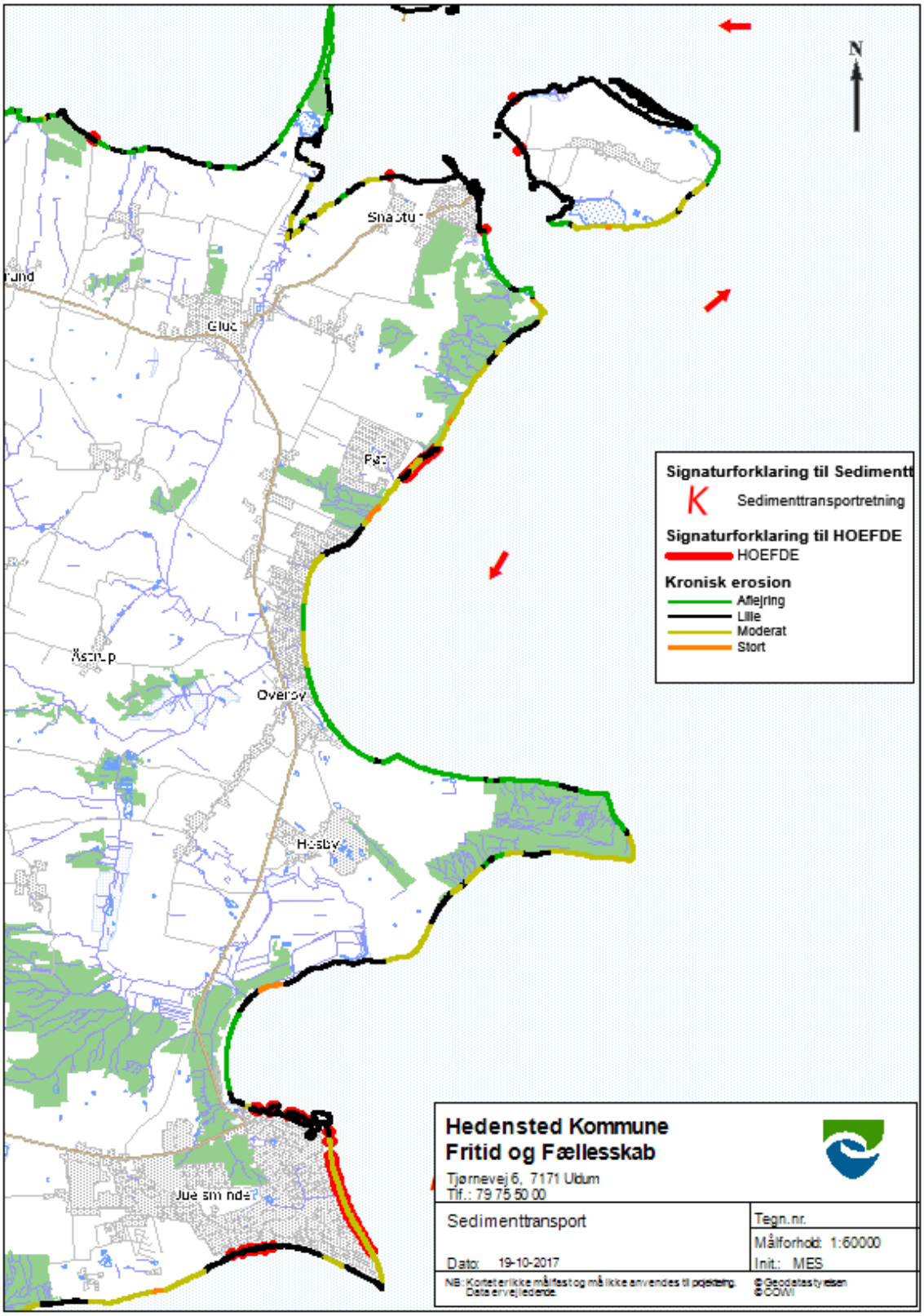

Kort 11 Sedimenttransport og erosion i landskabskarakterområderne Kattegat kysten og As Hoved

Bilag 3: Kystbeskyttelse og Diger

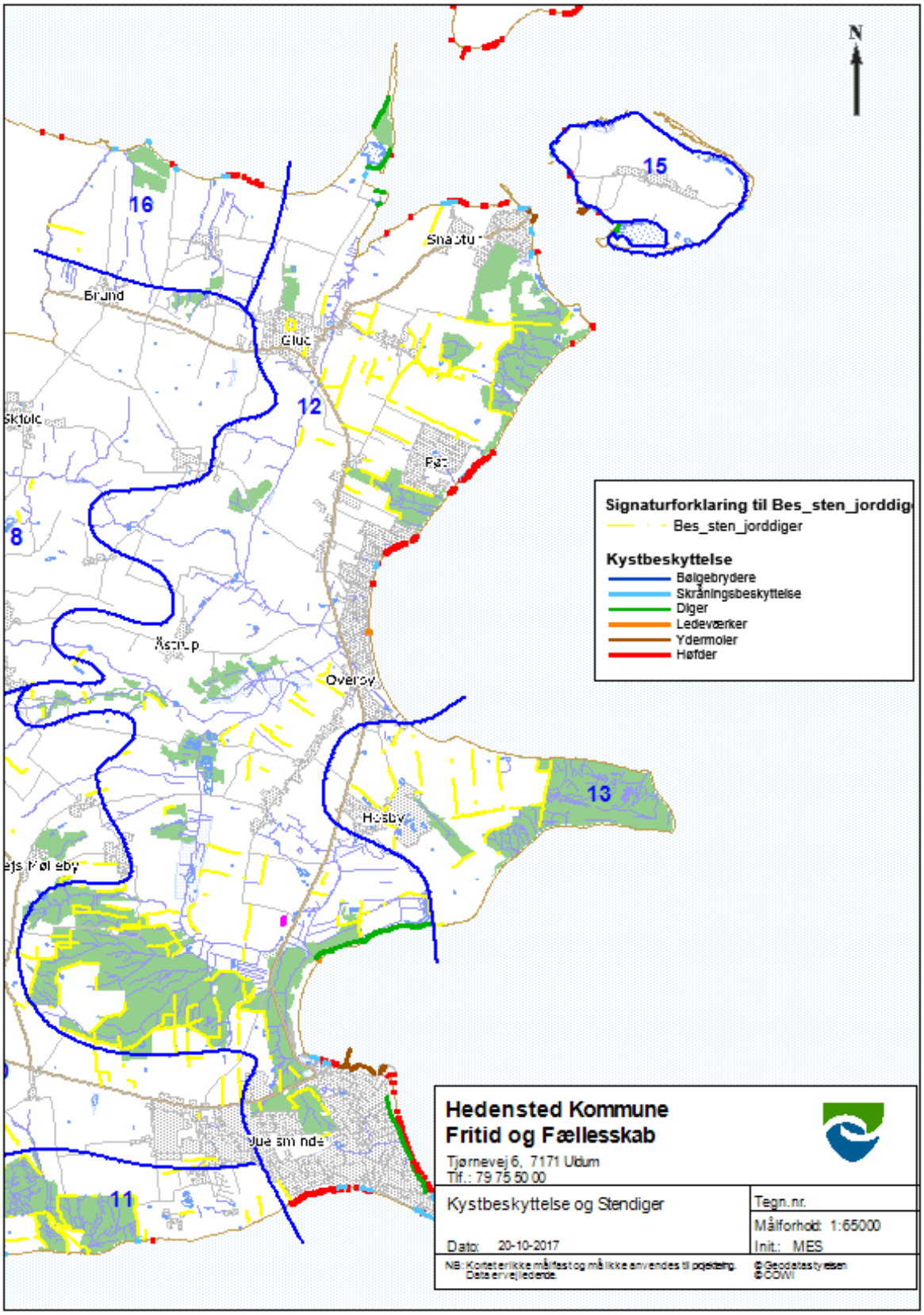

Kort 12 Kystbeskyttelse og Stendiger i landskabskarakterområderne Kattegat kysten og As Hoved